СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Коденець Ірина Анатоліївна

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність: 051 «Економіка»

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеню магістр

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
кафедри бізнес-економіки та
адміністрування

_____ І.М. Онопрієнко

«07» грудня 2021 р.

Виконавець
здобувач вищої освіти групи Е-6

_____ І.А. Коденець

«07» грудня 2021 р.

Суми 2021

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С.МАКАРЕНКА

Фізико-математичний факультет
Кафедра Бізнес-економіки та адміністрування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 051 Економіка
Освітньо-професійна програма Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри бізнес-економіки
та адміністрування

_____**д.е.н., професор Божкова В.В.**
«07» грудня 2021 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Коденець Ірини Анатоліївни

1. Тема роботи «Напрями покращення економічних показників діяльності підприємства».
Керівник роботи: кандидат економічних наук, професор Онопрієнко І.М.

Затверджені наказом від «19» 11 2021 року, № 750.

2. Строк подання студентом роботи «1» грудня 2021 року, № _____.

3. Вихідні дані до роботи:
мета дослідження: пошук резервів та розробка заходів щодо покращення економічних показників діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс»;
об'єкт дослідження: економічні показники діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс»;
предмет дослідження: сукупність теоретичних, методичних та практичних проблем, пов'язаних з аналізом та покращенням економічних показників діяльності підприємства.

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити):
Розділ 1. Теоретичні аспекти аналізу економічних показників діяльності підприємства.
Розділ 2. Аналіз економічних показників підприємства.
Розділ 3. Напрями покращення економічних показників діяльності підприємства.
5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу (із чітким зазначенням обов'язкових складових): робота містить 30 таблиць і 10 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1.	Онопрієнко І.М.	вересень 2020	
2.	Онопрієнко І.М.	жовтень 2020	
3.	Онопрієнко І.М.	жовтень 2020	

7. Дата видачі завдання «1» жовтня 2020 року, № _____.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітки
1.	Вибір теми магістерської роботи, ознайомлення з науковою літературою за темою дослідження	вересень жовтень 2020	виконано
2.	Обговорення та затвердження теми магістерської роботи та наукового керівника на засіданні кафедри, наказом ректора університету	жовтень 2020	виконано
3.	Отримання консультації в керівника, накопичення матеріалів для написання теоретичної частини дослідження, розробка плану роботи, визначення об'єкта, предмета, мети, гіпотези, завдань дослідження, критеріїв оцінювання	вересень 2020	виконано
4.	Робота над теоретичною частиною магістерської роботи, аналіз літературних джерел. Розробка та апробація методики дослідної роботи	вересень 2020	виконано
5.	Подання теоретичної частини магістерської роботи та методики експериментальної роботи для першого читання науковим керівником	жовтень 2020	виконано
6.	Усунення зауважень, урахування рекомендацій наукового керівника щодо першого розділу роботи. Проведення експериментальної роботи	жовтень 2020	виконано
7.	Подання другого розділу експериментально-дослідної частини магістерської роботи на перевірку науковому керівнику	жовтень 2020	виконано
8.	Подання третього розділу методологічної частини магістерської роботи на перевірку науковому керівнику	жовтень 2020	виконано
9.	Урахування рекомендацій наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, підготовка загальних висновків	листопад 2020	виконано
10.	Доопрацювання магістерської роботи з урахуванням рекомендацій після передзахисту	листопад 2020	виконано
11.	Подання магістерської роботи науковому керівнику та рецензенту на підготовку відгуку та рецензії, подання електронної версії магістерської роботи	листопад 2020	виконано
12.	Подання на кафедру остаточного варіанта магістерської роботи, переплетеного та підписаного магістрантом, науковим керівником і рецензентом	грудень 2020	виконано

Науковий керівник _____ Онопрієнко І.М.
(підпис) (Ініціали, прізвище, вчене звання)

Студент _____ Г.А. Коденець
(підпис) (Ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 105 стор., 30 табл., 10 рис., 57 джерел.

Об'єкт дослідження – економічні показники діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс».

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних проблем, пов'язаних з аналізом та покращенням економічних показників діяльності підприємства.

Мета виконання магістерської роботи – пошук резервів та розробка заходів щодо покращення економічних показників діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс».

У магістерській роботі розглянуто теоретичні та методологічні засади аналізу економічних показників діяльності підприємства, проведено аналіз економічних показників діяльності підприємства, визначено шляхи їх покращення, запропоновано комплекс економічних та організаційно-технічних заходів щодо покращення економічних показників діяльності підприємства.

ПОКАЗНИК, ЕКОНОМІЧНИЙ ПОКАЗНИК, АНАЛІЗ, ТРУДОВІ РЕСУРСИ, ОСНОВНІ ЗАСОБИ, МАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ, ПРОДУКТИВНІСТЬ, ФОНДОВІДДАЧА, МАТЕРІАЛОМІСТКІСТЬ, ВИТРАТИ, ПРИБУТОК, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ

ЗМІСТ

ВСТУП 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 8

1.1. Поняття та види економічних показників 8

1.2. Функції економічних показників 16

1.3. Сутність, завдання та принципи економічного аналізу 18

1.4. Основні методи та методичні прийоми економічного аналізу 21

1.5. Методика аналізу економічних показників діяльності підприємства 27

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 32

2.1. Характеристика підприємства 32

2.2. Аналіз основних економічних показників діяльності підприємства 37

2.2.1. Аналіз виробництва та реалізації продукції 37

2.2.2. Аналіз трудових показників 38

2.2.3. Аналіз показників використання основних засобів 48

2.2.4. Аналіз показників використання оборотних коштів та матеріальних ресурсів 64

2.2.5. Аналіз витрат на виробництво, прибутку та рентабельності 73

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 80

3.1. Обґрунтування заходів щодо покращення економічних показників діяльності підприємства 80

3.2. Планування основних економічних показників діяльності підприємства 85

3.2.1. Планування показників забезпеченості підприємства персоналом 85

3.2.2. Планування показників використання основних засобів 89

3.2.3. Планування витрат на виробництво продукції на фінансових результатів діяльності 91

3.3. Оцінка економічної ефективності проектованих заходів 94

ВИСНОВКИ 96

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 100

ВСТУП

В умовах ринкової стосунків центр економічної діяльності переміщається в основну ланку економіки – на підприємство. Саме на підприємствах виробляється потрібна суспільству продукція, надаються різноманітні послуги. Саме на підприємствах зосереджені кваліфіковані кадри, тут вирішуються питання ефективного використання ресурсів, застосування сучасної техніки і технології, виробництво високоякісного продукції, товарів та послуг, що мають попит.

В умовах ринкової економіки виживає лише той, хто грамотно та вміло вивчає вимоги ринку, пропонує продукції, товари та послуги, потрібні людям, розробляє чіткі бізнес-плани, здійснює ефективне управління.

Оцінку діяльності підприємства та його економічної ефективності неможливо провести за допомогою одного якого-небудь показника. Тому на практиці завжди використовують систему показників, які зв'язані між собою і оцінюють або показують різні сторони діяльності підприємства.

Показник – це ознака, що характеризує яку-небудь одну сторону явища, дії, їх кількісну або якісну характеристику або ступінь виконання певного завдання.

Аналіз господарської діяльності підприємства по суті являє собою вивчення певних економічних показників, що характеризують різні напрями цієї діяльності. Економічні показники групуються в певну систему за відомими критеріями. Система показників, котра відображає діяльність підприємства – це сукупність взаємопов'язаних величин, які всебічно характеризують майновий і фінансовий стан, його діяльність та результати цієї діяльності.

Основні економічні показники підприємства – це система вимірників, абсолютних і відносних показників, яка характеризує господарсько-економічну діяльність підприємства. Комплексний характер системи техніко-

економічних показників дозволяє адекватно оцінити діяльність окремого підприємства і зіставити його результати в динаміці.

До основних економічних показників, що характеризують результати діяльності підприємств, можна віднести обсяг виробництва та реалізації продукції, показники використання ресурсів підприємства (основних засобів, матеріальних і трудових ресурсів), витрати на виробництво, прибуток і рентабельність.

Вагомий внесок у розроблення теоретичних і прикладних засад формування системи економічних показників на підприємстві зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: М. С. Білик [22], Г. І. Кіндрацька [22], Є. В. Мних [33], Г. В. Савицька [42], Н. В. Тарасенко [48] та інші.

Актуальність даної теми пояснюється важливістю аналізу економічних показників діяльності підприємства, яку неможливо недооцінити. Проблема аналізу економічних показників діяльності підприємства та їх покращення завжди характеризувалась актуальністю і посідала помітне місце серед напрямків економічних досліджень.

Метою магістерської роботи є пошук резервів та розробка заходів щодо покращення економічних показників діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс».

Відповідно сформульованій меті магістерської роботи передбачається виконання наступних завдань:

– вивчити теоретичні основи поняття економічних показників діяльності підприємства;

– ознайомитись з сутністю, основними завданнями, принципами та методами економічного аналізу;

– представити методику аналізу економічних показників діяльності підприємства;

– провести аналіз економічних показників конкретного підприємства;

– розробити проект заходів щодо покращення економічних показників діяльності підприємства, що аналізується;

– обґрунтувати доцільність запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження магістерської роботи будуть виступати економічні показники діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс», а предмет дослідження становитимуть сукупність теоретичних, методичних та практичних проблем, пов'язаних з аналізом та покращенням економічних показників діяльності підприємства.

При проведенні аналітичних розрахунків будуть використовуватися різні методи і прийоми роботи з економічними показниками: метод порівняння, метод середніх і відносних величин, балансовий метод, метод абсолютних різниць та ланцюгових підстановок, прийоми детермінованого моделювання, графічний метод та інші.

Теоретичною базою дослідження є законодавчі акти, закони, інструкції, нормативні акти, періодичні видання, внутрішні положення, бухгалтерська і фінансова звітність підприємства.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття та види економічних показників

Оцінку фінансово-господарської діяльності підприємства та його економічної ефективності неможливо провести одним яким-небудь показником. Різноманіття властивостей та ознак різних видів виробничо-господарської та комерційної діяльності підприємств обумовлює й різноманіття показників. При цьому проблема їх використання полягає в тому, що жоден з них не виконує роль універсального показника, за яким однозначно можна було б судити про здобутки або невдачі в бізнесі. Тому на практиці завжди використовують систему показників, які пов'язані між собою, оцінюють або показують різні напрями діяльності підприємства.

Показник – це ознака, що характеризує яку-небудь одну сторону явища, дії, їх кількісну чи якісну характеристику, ступінь виконання певного завдання тощо.

Склад і структура економічних показників відображують один із значущих об'єктів вивчення економічної науки і, в той же час, її змістовний елемент.

Показники, поряд із факторами і резервами, являються основними категоріями економічного аналізу, показують і характеризують стан економіки, її об'єктів, процесів що відбувалися в ній у минулому, в сьогоденні та будуть відбуватися в майбутньому. Деякі автори визначають показник як узагальнену характеристику певного економічного процесу чи об’єкту що досліджується [22, с.15-17].

Всі показники виходячи з вимог ринку можна розділити на:

оціночні, які характеризують досягнутий або можливий рівень розвитку або результатів в тій або іншій діяльності;

витратні, такі, що відображають рівень витрат по здійсненню різних видів діяльності.

Таке ділення показників залежить від аналізу, що проводиться. Наприклад, показник витрат на виробництво в одному випадку може розглядатися як оціночний, який характеризує досягнутий рівень витрат праці, а в іншому випадку визначатися як витратний, що дозволяє встановити кількість витрат при виробництві продукті або наданні послуг.

Залежно від мети аналізу показники можуть виражатися у формі абсолютних, відносних і середніх величин. Виділяють також структурні і приростні показники.

Абсолютні показники бувають вартісними і натуральними. В умовах ринкових стосунків первинне значення надається вартісним показникам, що обумовлене єством товарно-грошових стосунків. Вартісні показники є найбільш поширеним видом економічних показників. Вони дають можливість узагальнювати різнорідні господарські явища. Наприклад, якщо підприємство використовує різні види сировини і матеріалів, то дати інформацію про узагальнену суму надходження, витрачання і залишку цих предметів праці можуть тільки вартісні показники. Натуральні показники є первинними, а вартісні – вторинними, оскільки останні обчислюються на основі перших. Існують економічні явища, які можуть бути виражені тільки у вартісних показниках. Наприклад, собівартість продукції, прибуток (збиток) і деякі інші показники можуть бути тільки вартісними. Крім натуральних показників, які виражають кількість матеріальних цінностей в натуральних одиницях виміру (штуках, тоннах, метрах, літрах тощо), в економічному аналізі застосовується також різновид цих показників умовно – натуральні показники. Вони дозволяють узагальнити обсяг різних видів однотипної продукції, що випускається підприємством.

Абсолютні показники відображають рівень розвитку підприємства, досягнутий за певний період часу. Даними показниками є оборот, валова і часткова виручка, величина дивідендів, рівень витрат виробництва і реалізації продукції, статутної фонд, заборгованість і так далі.

Відносні показники визначаються як відношення абсолютних показників, що характеризують долю одного показника в іншому, або як відношення різнорідних показників. Процедура їх оцінки полягає в порівнянні звітних значень з базисними, плановими, середніми за попередній період, звітними за попередні періоди, середньогалузевими, показниками конкурентів і так далі До цих показників відносяться: прибуток на одиницю вартості основних засобів, витрат або статутного фонду; продуктивність; фондоозброєність праці і так далі.

У сукупності відносних економічних показників, що характеризують динаміку економічних процесів, зміну об'ємних показників, розрізняють показники зростання (темп росту) і приросту. Показники зростання відображують відношення кількості економічного продукту, виробленого або спожитого в даному періоді, до кількості, виробленого або спожитого в попередньому періоді. Найчастіше за все розглядаються річний, квартальний, місячний період або фіксовані кінцеві й початкові дати. Якщо протягом досліджуваного періоду обсяг продукції не змінився, то показник зростання (темп росту) дорівнює одиниці або 100%; якщо обсяг збільшився, то показник зростання перевищує 100%, а якщо зменшився – то він нижче 100%. Показники зростання характеризують зміну стану економіки, і тому їх правомірно називати також показниками стану або зміни економіки. У статистиці групу таких відносних показників утворюють індексні показники або просто індекси. Індекс являє відношення показника в даний момент часу до його базисного значення, зафіксованим у відповідному часі, прийнятому за базис. Індекси характеризують відносне значення показника в порівнянні з відправним, базисним і показують, як змінилася величина показника за

певний період часу (від базисного до сьогочасного). Широко поширені індекси цін, доходів, рівня життя,інфляції.

Показники приросту представляють відношення приросту (збільшення або зменшення) кількості виробленого, реалізованого, спожитого продукту в даному періоді до кількості виробленого, реалізованого, спожитого продукту в попередньому, базисному періоді. Якщо протягом досліджуваного періоду, наприклад, за останній рік обсяг продукції не змінився, то показник приросту за цей рік дорівнює нулю; якщо обсяг збільшився, то показник приросту позитивний, якщо зменшився, то показник приросту від'ємний. Показники приросту, за аналогією з показниками зростання, вимірюються у разах або у відсотках. Виходячи з фізичних аналогій показники приросту можуть бути названі показниками «економічного прискорення».

Структурні показники – по витратах, капіталу, доходам – характеризують долю окремих елементів в підсумковій сумі.

Залежно від того, яка саме сторона (кількісна або якісна) господарських явищ, процесів і операцій вимірюється в даному конкретному випадку, економічні показники поділяються на два види – кількісні та якісні.

Залежно від приведення показників економічні показники поділяються на об'ємні та питомі. Так, обсяг випуску продукції, обсяг продажу, собівартість продукції, прибуток являють собою об'ємні показники. Вони характеризують обсяг даного економічного явища. Об'ємні показники є первинними, а питомі – вторинними. Питомі показники розраховуються на основі об'ємних показників. Наприклад, собівартість продукції та її вартість – об'ємні показники, а відношення першого показника до другого, тобто витрати на одну гривню товарної продукції – питомий показник.

Економічні показники групуються залежно від того, яким чином вони розраховуються, як знаходяться їх числові значення та з якою метою будуть використовуватися. Значення розрахункових, розрахунково-аналітичних показників встановлюються за допомогою розрахунків на основі математичних залежностей, економіко-математичних моделей з

використанням певних методів. Розрахунково-аналітичні показники широко використовуються в якості вихідних даних при визначенні прогнозних і планових показників, а також показників соціально-економічних програм.

Значення звітних, звітно-статистичних, статистичних показників встановлюються на основі даних бухгалтерської звітності підприємств, організацій, збору та обробки статистичної інформації, вибіркових опитувань, спостережень тощо.

Нормативними прийнято називати показники, що встановлюються зазвичай органами управління підприємством або склалися в практиці господарювання і виражають норми витрат ресурсів (сировини, енергії, матеріалів, праці, грошей тощо) на виробництво одиниці продукції, виконання робіт, споживання (норми споживання). Показники у вигляді норм і нормативів (універсальних норм) відображають також прийняті, задані співвідношення, пропорції, наприклад, норма накопичення, заощаджень, прибутку, оплати праці, оподаткування.

В процесі дослідження економіці також застосовуються науково-технічні показники, що характеризують досягнення науки, техніки, технології. Залежно від галузей, сфер економіки, типу економічних процесів що відбуваються, можна виділити такі групи показників, як показники потреб, ресурсного забезпечення, виробництва, розподілу, обміну, споживання, витрат, ефективності, запасів, стійкості, надійності, ризику, цін, попиту, пропозиції, доходів, витрат, рівня життя, і багато інших.

З одиничних, індивідуальних, однорідних показників, що відносяться до первинних, невеликих елементів економіки, формуються групові, зведені, агреговані показники, які характеризують економічні об'єкти і процеси у більшому масштабі, який охоплює цілий регіон (регіональні показники), галузь (галузеві показники), господарство країни в цілому (народногосподарські, загальноекономічні показники), світове господарство (загальносвітові показники).

Поряд зі зведеними, узагальненими показниками в економіці широко використовуються середні показники у вигляді середнього значення великої сукупності величин. Слід зауважити, що середній економічний показник зовсім не обов'язково є середнім арифметичним з групи однорідних показників, як іноді вважається. Більш представницькими вважаються середньозважені показники. Вони застосовується тоді коли аналізуються показники явища, які у межах сукупності входять до системи інших показників, причому за ними варіанти аналізованих величин мають неоднакову чисельність [1, с. 65]. Якщо, наприклад, «n» осіб отримують річний дохід А, «m» осіб – дохід В і «р» осіб – дохід С, то середній дохід D обчислюється не як 1/3(А + В + С), а за формулою: D=(nA+mB+pC)/(n+m+p).

Економічні показники поділяються у відповідності з тими напрямами діяльності підприємства, які вони характеризують. Так, існують показники, що відображають доходність, прибутковість, рентабельність підприємства, рентабельність продукції. Основним показником, що відображає прибутковість, є відношення чистого прибутку, отриманого протягом аналізованого періоду, до середньої суми власного капіталу за цей же період або як відношення прибутку, отриманого від виробничої діяльності підприємства за звітний період до виручки від продажу за цей же період. Показники рентабельності являються відносними величинами прибутку. Існує ціла система показників рентабельності. Зокрема, дуже важливим показником є рентабельність активів (майна), яка показує скільки прибутку припадає на одну гривню вартості активів (майна) підприємства. Ряд економічних показників (коефіцієнтів) характеризують майновий стан підприємства, ліквідність, фінансову стійкість (платоспроможність) та ділову активність. Поряд з відносними показниками фінансового стану (коефіцієнти) існують й абсолютні, наприклад, суми простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості, величина чистих оборотних активів, наявність власних оборотних коштів та інші. Важливим показником, що характеризує фінансовий стан підприємства є оборотність оборотних

коштів. Найважливішими показниками оборотності служать тривалість одного обороту в днях, а також кількість обертів за даний період (коефіцієнт оборотності). Прискорення оборотності оборотних коштів свідчить про зміцнення фінансового стану підприємства, підвищенні ефективності використання коштів (капіталу), а також про посилення ділової активності підприємства.

Крім вищезазначених показників існують показники, що характеризують величини випуску і продажу продукції (робіт , послуг), а також показники, які виражають обсяг випуску продукції з урахуванням трудомісткості її виготовлення (нормо – години, заробітну плату, чисту й умовно – чисту продукцію. Є також показники, які виражають ефективність використання окремих видів виробничих ресурсів – основних засобів, матеріальних і трудових ресурсів. Наприклад, в частині основних засобів це показники фондовіддачі і фондомісткості. Стосовно матеріальних ресурсів обчислюються показники матеріаловіддачі та матеріаломісткості. Подібні показники можуть бути обчислені та з трудових ресурсів – віддача трудовитрат та трудомісткість. Крім того, використовується ряд показників, що виражають продуктивність праці. Найважливішим із них є середньорічний виробіток продукції на одного працюючого.

У процесі аналізу використовуються також показники, які виражають наявність основних засобів, їх структуру, рух і технічний стан. Щодо інвестиційної діяльності підприємства, то існують показники, які виражають ефективність здійснених інвестицій, головним чином капітальних вкладень. Основними з таких показників є термін окупності капітальних вкладень, а також прибуток у розрахунку на одну гривню капітальних вкладень.

Ступінь прогресивності підприємства може бути охарактеризована наступними показниками: рівень механізації, що виражає питому вагу механізованих виробничих процесів у загальному обсязі останніх; рівень автоматизації, що характеризує частку автоматизованих виробничих процесів у загальному їх обсязі.

Нарешті, існує узагальнюючі економічні показники, що характеризують безпосередньо досліджуване підприємство. Мова йде про вартість його майнового комплексу. В якості іншого показника можна зазначити ринкову вартість підприємства, інакше кажучи, вартість акцій даного підприємства, відповідну кон'юнктурі ринку.

Для визначення ефективності діяльності підприємства може застосовується система економічних показників, представлена в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Система економічних показників для визначення ефективності діяльності підприємства

Показник	Характеристика
Продуктивність праці	
Виробіток	Відображає кількість продукції, виробленої в одиницю робочого часу.
Трудомісткість	Величина, зворотна виробітку, характеризує витрати праці на виробництво одиниці продукції.
Показники використання основних засобів	
Фондовіддача	Відображає кількість виробленої продукції з розрахунку на 1 грн. основних засобів.
Фондомісткість	Відображає вартість основних засобів з розрахунку на 1 грн. виробленої продукції.
Фондоозброєність	Характеризує оснащеність працівників підприємства основними засобами.
Коефіцієнт інтенсивності використання устаткування	Характеризує ефективність використання устаткування.
Показники використання оборотних коштів	
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Показує, скільки оборотів зробили оборотні кошти за аналізований період.
Коефіцієнт закріплення оборотних коштів	Характеризує суму оборотних коштів, що доводяться на 1 грн. виручки від реалізації.
Тривалість одного обороту	Показує, за який термін підприємству повертаються його оборотні кошти у вигляді виручки від реалізації продукції.
Матеріаломісткість продукції	Характеризує сумарну витрату всіх матеріальних ресурсів на виробництво одиниці продукції.

Продовження таблиці 1.1

Показник	Характеристика
Показники рентабельності	
Рентабельність продукції (послуг)	Характеризує ефективність витрат, витрачених підприємством, на виробництво і реалізацію продукцію (послуг).
Рентабельність продажів	Характеризує прибутковість виробничої діяльності підприємства за певний період часу.
Рентабельність майна підприємства	Показує який прибуток отримує підприємство з кожної гривні вкладеної в активи.

В умовах ринку важливе значення мають показники якості продукції, що виробляється, оскільки якість сильно впливає як на підвищення конкурентоспроможності продукції, так і на підвищення ціни. Останнє збільшує об'єм продажів, а отже, і зростання прибутку.

Склад економічних показників постійно доповнюється і оновлюється, удосконалюються і методи їх визначення. Найбільш широко економічні показники використовуються в аналізі, прогнозуванні, плануванні, управлінні.

Всі показники господарської діяльності підприємства перебувають у тісному зв'язку і залежності, що й необхідно враховувати під час проведення економічного аналізу.

1.2. Функції економічних показників

Показники в економічному аналізі відіграють надзвичайно велику роль. Виступаючи в ролі величини, критерію, параметра, рівня, вимірника, індикатора, вони дають змогу оцінити стан економіки країни (регіону, підприємства, домогосподарства), його зміну, що дозволяє судити про економічний розвиток, зростання, підйом або спад економіки, регіону, виду діяльності. Виходячи з цього, показники виконують низку важливих функцій,

а саме – пізнавальну, управлінську (контрольно-організаторську) і стимулюючу (рис. 1.1).

Рис.1.1. Основні функції показників

Пізнавальна функція показників полягає в тому, що вони характеризують розвиток господарської діяльності, економічний стан, інтенсивність виробництва тощо. Вивчаючи кількісний бік явищ і процесів господарського життя, економіст одночасно аналізує їх якісний бік. Узагальнені показники при цьому слугують базою для аналізу, планування, прогнозування діяльності окремих виробничих підрозділів, підприємств, видів економічної діяльності та економіки країни в цілому.

Управлінська, або як її ще називають, контрольно-організаторська функція, показників означає, що вони є невід'ємною складовою управлінського процесу, бо саме завдяки аналізу фінансово-економічних, виробничих, трудових та інших показників забезпечується контроль за виробництвом, реалізацією товарів, робіт і послуг, а також приймаються зважені, обґрунтовані управлінські рішення для забезпечення кращої організації виробництва і підвищення його ефективності.

В умовах ринкової економіки великого значення набуває контроль, що здійснюється за допомогою показників. Він зводиться до використання їх для вивчення, перевірки своєчасності та якості виконання зобов'язань, договірних умов підприємства перед державою, трудовим колективом, окремими працівниками, партнерами по бізнесу, клієнтами, постачальниками, благодійними організаціями тощо.

1.3. Сутність, завдання та принципи економічного аналізу

Економічний аналіз є складовою частиною економічної роботи на підприємстві. Він, як завершальний її етап, комплексно охоплює всі інші елементи цієї роботи.

Економічний аналіз, який дає змогу правильно оцінити роботу підприємства і його підрозділів, виявити причини негараздів і наявні резерви, уможливлює значне поліпшення рівня всієї економічної роботи, робить її серйозним стимулом науково-технічного прогресу, підвищення ефективності виробництва.

Важливого значення економічний аналіз набуває в ринкових умовах господарювання, коли на перший план виходять економічні методи управління. Економічний аналіз має не лише виявляти хиби, а й розкривати можливості дальшого зростання економіки.

Аналіз забезпечує можливість об'єктивної оцінки економічних результатів діяльності трудових колективів, визначення їхнього місця в галузі, регіоні, а також визначення внеску кожного робітника в загальний економічний результат діяльності підприємства відповідно до кількості та якості його трудових затрат. Це створює підґрунтя для розроблення системи матеріального заохочення працівників на підприємстві за рахунок фонду оплати праці та інших джерел.

Економічний аналіз дає змогу виявити й кількісно виразити залежності між результатами діяльності підприємств та ресурсами, заробітком, формами власності. Економічний аналіз сприяє бережливості, умілому витрачанню всіх видів засобів, ліквідації безгосподарності, непродуктивних витрат і втрат [9].

Значний внесок в розробку методики аналізу та у розвиток економічного аналізу внесли такі науковці-економісти як Н. Р. Вейцман, М. Д. Дембинський, Л. І. Кравченко, Й. І. Поклад, С. К. Татура, М. А. Болюх, П. Я. Попович, М. І. Баканов і А. Д. Шеремет.

Досягненнями у розвиток економічного аналізу відзначилася українська школа. Особливо слід відмітити розробки з оперативного економічного аналізу та теорії економічного аналізу І. І. Каракоза і В. І. Самборського; з економічного аналізу в сільському господарстві Ю. Я. Литвина; з методики економічного аналізу в промисловості та використання ЕОМ в економічному аналізі Г. М. Мельничука; з методики внутрішньозаводського економічного аналізу та узагальнення досвіду економічного аналізу М. Г. Чумаченка.

Мета економічного аналізу – сприяння виконанню планів підприємств і їх підрозділів, а також інших господарських формувань, сприяння дальшому розвитку і поліпшенню економічної роботи завдяки підготовці проектів оптимальних управлінських рішень [15].

Основними завданнями економічного аналізу є:

– об'єктивна оцінка роботи підприємства і його підрозділів через порівняння результатів з витратами;

– виявлення впливу відповідних факторів на показники, які аналізуються, і вивчення причинних зв'язків;

– пошук наявних резервів підвищення ефективності виробництва;

– опрацювання конкретних заходів щодо використання виявлених резервів та здійснення контролю за їх виконанням;

– узагальнення результатів аналізу для прийняття раціональних управлінських рішень.

Ці основні завдання економічного аналізу забезпечують за їх комплексного вирішення досягнення кінцевих результатів – виконання планів, поліпшення й удосконалення економічної роботи і відповідно дальшого розвитку підприємств.

Проте ними не вичерпується весь склад завдань аналізу. Можна назвати ще й такі [21]:

– оцінка реальності, напруженості та оптимальності планів і обґрунтованості норм споживання ресурсів;

– виявлення забезпеченості підприємства матеріальними, трудовими та фінансовими ресурсами;

– оцінка дійовості поточного контролю на всіх виробничих дільницях;

– вивчення новацій і сприяння їхньому поширенню;

– дослідження конкурентоспроможності свого підприємства і кон'юнктури ринку.

Основні принципи економічного аналізу представлені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Основні принципи економічного аналізу

Показник	Характеристика
1 Ефективність	Обсяг аналітичних робіт та витрати на їх здійснення повинні бути порівняними з економічним ефектом, який буде досягнуто з їх допомогою. В разі ретроспективного аналізу порівнюють витрати з виявленими резервами, оперативного – зі скороченням втрат і запобіганням нераціонального використання ресурсів, перспективного – із запобіганням неефективних інвестицій.
2 Нейтральність	Висвітлення фактів повинно уникати суб'єктивних суджень та навмисного перекручення задля впливу на осіб, що приймають рішення.
3 Обережність і критичність	Принцип, тісно пов'язаний з попереднім. Інформація є продуктом діяльності суспільства з усіма притаманними йому якостями, отже вона має схильність до викривлень і перекручень. Тому жоден

	ФАКТ НЕ МОЖНА СПРИЙМАТИ НА ВІРУ БЕЗ ПОПЕРЕДНЬОЇ ПЕРЕВІРКИ. АНАЛІТИК ПОВИНЕН ШУКАТИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ НАЯВНИХ ФАКТІВ У ДЕКІЛЬКОХ ДЖЕРЕЛАХ ТА СПІВСТАВЛЯТИ ВИХІДНУ ІНФОРМАЦІЮ І ВИСНОВКИ.
4 ОБ'ЄКТИВНІСТЬ І ТОЧНІСТЬ	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ АНАЛІЗУ ПОВИННІ БУТИ АРГУМЕНТОВАНИМИ І ДОКАЗОВИМИ, СПИРАТИСЯ НА ПРАВДИВУ І ПЕРЕВІРЕНУ ІНФОРМАЦІЮ. У ПОВНІЙ МІРІ СЛІД ПРАГНУТИ ДО РОЗКРИТТЯ ПРИЧИН ЗМІНИ ОБ'ЄКТІВ, ЩО ВИВЧАЮТЬСЯ, ВІРНО ОЦІНЮВАТИ ТЕНДЕНЦІЇ ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ І ТОЧНО ВИСЛОВЛЮВАТИ ЇХ У ВИСНОВКАХ, ЩОБ УНИКНУТИ НЕАДЕКВАТНОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ.
5 КОНКРЕТНІСТЬ І ДІЄВІСТЬ	ПЕРЕДУСІМ, АНАЛІЗ ПОВИНЕН МАТИ ПРАКТИЧНУ ЦІННІСТЬ. ЦЕ ДАЄ ОРІЄНТОВАНІСТЬ НА ЗАПИТАННЯ «ЯК ДОСЯГТИ ПОТРІБНОГО РЕЗУЛЬТАТУ?», «ЯКІ ЗМІНИ МОЖЛИВІ В ЦІЙ СИТУАЦІЇ?», «НАСКІЛЬКИ ВОНИ РАЦІОНАЛЬНІ?». АНАЛІТИЧНА РОБОТА СПРЯМОВАНА НА РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНКРЕТНИХ ПРОБЛЕМ, А НЕ КОНСТАТАЦІЮ ФАКТІВ.
6 СИСТЕМА-ТИЧНІСТЬ І СПАДКОВІСТЬ	ВНАСЛІДОК МІНЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА, УМОВОЮ ВИЖИВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИСТУПАЄ СИСТЕМАТИЧНІСТЬ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР ТА ПОСТІЙНИЙ МОНІТОРИНГ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ. ЦЕ ДОЗВОЛЯЄ СКОРІШЕ ВИЗНАЧАТИ ПРИЧИНИ НЕБАЖАНИХ ЗМІН, НАДАВАТИ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВІДПОВІДНИХ ЗАХОДІВ З ЇХ ПОДОЛАННЯ ТА СКОРОЧУЄ ВИТРАТИ НА ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ В ЧАСОВОМУ ТА ГРОШОВОМУ ВИРАЗІ.
7 СВОЄЧАСНІСТЬ	АНАЛІЗ ПОВИНЕН ПЕРЕДУВАТИ ПРИЙНЯТТЮ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В КОНКРЕТНИХ СИТУАЦІЯХ, ЩОБ ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЇХ ІНФОРМАЦІЄЮ. ТОМУ НЕОБХІДНО ЗДІЙСНЮВАТИ ЙОГО ОПЕРАТИВНО, ШВИДКО І В СТРОК.

1.4. Основні методи та методичні прийоми економічного аналізу

Метод аналізу – це спосіб системного комплексного вивчення, дослідження і узагальнення впливу окремих факторів на виконання господарських завдань і на динаміку господарського розвитку. Його здійснюють шляхом обробки спеціальними прийомами показників плану, обліку, звітності та інших джерел інформації [3].

Системний підхід, комплексне вивчення економіки, техніки, технології і різних факторів, що впливають на ефективність господарювання, – важлива особливість методів економічного аналізу.

Системний підхід невід'ємний від комплексного, бо передбачає розгляд результатів діяльності об'єкта як результат взаємодії усіх сторін його діяльності і всіх факторів, що на них впливають.

Для зручності дослідження штучно виділяють і окремо розглядають вплив різних господарських факторів на діяльність підприємства, щоб наприкінці дослідження врахувати їх взаємодію і взаємообумовленість.

Ступінь деталізації вивчення факторів у процесі аналізу залежить від ряду обставин. По-перше, неподільних факторів, тобто таких, що не могли би бути результатом інших факторів, насправді нема. Практичні завдання аналізу в кожному конкретному випадку диктують необхідність обмежитись до певної міри деталізацією на основі попереднього проведеного групування взаємодіючих факторів і вважати, що дані фактори є взаємопов'язаними.

Визначення впливу деяких факторів на динаміку господарського розвитку, результати виконання плану та ефективність господарювання допоможе з'ясувати їх відносне значення у роботі підприємства, зосередити увагу на головних і другорядних факторах.

Метод аналізу застосовують з урахуванням сукупності прийомів дослідження.

Удосконалення прийомів, запозичених з математики, математичної статистики і бухгалтерського обліку, здійснюють переважно науки, що їх створили. Економічний аналіз господарської діяльності пристосовує ці прийоми до вивчення свого предмета, відповідно змінюючи їх і поєднуючи в єдину систему.

Весь процес аналізу можна зобразити у вигляді піраміди показників, на вершині якої знаходяться відповідні директивні показники господарської діяльності, а нижче – у ширшій і детальнішій формі система аналітичних показників [42].

На першому етапі проводять аналіз – поступове сходження від вершини піраміди до основи, у процесі якого з'ясовується, які фактори і якою мірою визначили досягнутий рівень директивного узагальненого показника. На другому етапі відбувається сходження від основи до вершини – синтез, отриманий шляхом аналізу результатів.

Визначення впливу окремих факторів, а за необхідності – їх елімінування проводять за допомогою різних прийомів.

Ланцюгові підстановки і заснований на їх математичному перетворенні спосіб різниць абсолютних та відносних величин є найпоширенішими прийомами кількісного визначення впливу окремих факторів на результат їх взаємодії.

При цьому суть ланцюгових підстановок полягає в послідовній заміні базового показника, що входить у розрахункову формулу цієї заміни, на досліджуваний узагальнений показник.

Спочатку визначають відхилення фактичної величини досліджуваного узагальненого показника від базової (планової, минулорічної). Потім відкидають кількісну залежність цього відхилення від зміни часткових показників, що входять у розрахункову формулу. З цією метою поступово і послідовно, як вони подані у формулі, замінюють базові величини часткових показників на фактичні, виконуючи над ними всі математичні дії (множення, ділення, додавання, віднімання), передбачені формулою. Від отриманого результату розрахунків віднімають попередній (до заміни цього показника). Різниця відображає шукану величину впливу зміни даного часткового показника на узагальнений, бо всі інші показники, які послідовно порівнюють у розрахунках, однакові.

Заміну базової величини показника фактичною називають підстановкою.

Як і в будь-якій системі лінійних алгебраїчних рівнянь, число невідомих визначає число підстановок, а невідомі при ланцюгових підстановках є величинами впливу всіх вхідних у формулу часткових

показників на зміну узагальненого показника (на його відхилення від базового).

Число подальших розрахунків стає більшим на одиницю, ніж число часткових показників, тому що для визначення загальної величини відхилення вводять базовий розрахунок (найчастіше – плановий). Так, при визначенні впливу двох часткових показників проводять три розрахунки, трьох показників – чотири і т. д.

Послідовна підстановка не є довільною, а випливає з попереднього якісного аналізу взаємозв'язку і взаємозалежності, досліджуваних факторів у процесі їх спільної дії. У випадках, коли характер зв'язку з'ясований, можна визначити і правильну послідовність підстановок.

Вірно вирішити питання про послідовність підстановок допомагає розподіл часткових показників на показники кількості (і структури) і показники якості.

До першої групи показників належать, наприклад, обсяг товарної і валової продукції, кількість робітників, устаткування і т. д. До другої групи зараховують такі показники, як собівартість одиниці виробу, середня продуктивність праці одного робітника, середня зарплата одного робітника і т. д.

У всіх випадках використання прийому ланцюгових підстановок спочатку замість базових величин підставляють фактичні за аналізований період, що виражають кількісні і структурні зміни, а потім проводять підстановку якісних показників. При цьому оцінювання впливу відхилень кількісних показників від плану проводять на основі порівняння їх з базовими за питомою вагою, оскільки самі собою кількісні зміни можуть не зумовлювати зміни якісних показників. Наприклад, збільшення або зменшення кількості робітників за інших незмінних умов не змінює середній виробіток на одного робітника.

Для розрахунку впливу якісних показників на загальний результат виконання завдання вдаються до їх порівняння за питомою вагою, що

характеризує фактичну сукупність. Так, середній виробіток на одного робітника залежить від фактичного складу робітників і від рівня їх кваліфікації, від виконання норм виробітку кожним з них і т. ін.

При перемноженні кількох співмножників, з яких один складають числа чи дані у натуральному виразі, а інші – дані у грошовому виразі, раніше робили підстановку спочатку натуральних показників, а тоді – вартісних.

Проте нерідко доводиться визначати вплив не одного, а кількох показників кількості і якості. У цих випадках для визначення послідовності підстановки попередньо з'ясовують, який показник є основним, незалежним від інших, а який – залежним.

Окремі фактори впливають на результат їх взаємодії і у бік збільшення чи зменшення. Тому їх вплив має виражатися алгебраїчною величиною, тобто абсолютною величиною зі знаком «+» чи «-».

Прийом ланцюгових підстановок використовують для вимірювання відхилення від плану фактичних показників.

Прийом різниць, тобто знаходження різниць між фактичними і базовими величинами порівняльних показників з подальшим визначенням впливу цих різниць – зміною часткових показників на загальне відхилення узагальненого показника від плану чи іншої бази, – це технічне спрощення прийому ланцюгових підстановок. Вплив різниць на загальне відхилення визначають у тій же послідовності, що й ланцюгові підстановки, але величину відхилення отримують відразу в підсумку кожного розрахунку.

Останнім часом поширенішим став прийом відносних різниць. При цьому спрощеному варіанті ланцюгових підстановок попередньо підраховують зміну показників у процентах відповідно до базової величини, а тоді порівнюють проценти за послідовними добутками деяких часткових показників, що відображають їх залежність один від одного.

Прийом перерахунку прогнозних показників з урахуванням зміни обсягу і структури продукції, складу сировини, цін і т. ін. також є однією з форм практичного використання ланцюгових підстановок.

Перераховані показники – база для порівняння з фактичними даними при оцінюванні госпрозрахункових досягнень підприємства. Вони допомагають виділити результати роботи самого підприємства, які не залежать від впливу на них різних причин, або розмежувати відхилення від завдання на допустимі і недопустимі.

Підрахунок прогнозних показників проводять у ряді випадків уже в процесі складання звітності. Наприклад, у звітності про собівартість поряд з фактичними витратами наводять дані про планову собівартість випущеної товарної продукції.

Прийом пайової участі, тобто пропорційного розподілу відхилення щодо узагальненого показника між фактичними і базовими показниками, застосовують замість прийому ланцюгових підстановок у тих випадках, коли при значній кількості часткових показників, що входять у розрахункову формулу, не можна визначити їх залежність один від одного.

Балансовий метод – це спеціальний прийом порівняння взаємопов'язаних показників господарської діяльності з метою з'ясування і визначення їх взаємного впливу, а також підрахунку резервів підвищення ефективності виробництва.

При застосуванні балансового методу аналізу зв'язку між окремими показниками вплив факторів відображають у формі рівності підсумків, отриманих у результаті різних їх порівнянь.

Балансовий метод високоефективний у різних галузях аналітичної роботи, але особливо широкого застосування він набув в аналізі фінансового стану підприємства, де основним джерелом інформації є бухгалтерський баланс. З допомогою балансового методу з'ясовують, чи всі засоби господарства використовують за цільовим призначенням, чи відповідає сума

власних обігових засобів запланованій потребі в них, чи правильно розміщені обігові засоби між окремими видами товарно-матеріальних цінностей.

Розглянуті прийоми аналізу багато років використовують у практиці аналітичної роботи, тому вони є традиційними.

1.5. Методика аналізу економічних показників діяльності підприємства

Результативність господарської діяльності характеризується кількісним співвідношенням інтенсивних і екстенсивних факторів [41].

Показниками екстенсивного розвитку є кількісні показники використання ресурсів: чисельність працюючих, величина використаних предметів праці, об'єм основних виробничих засобів, величина амортизації та авансованих оборотних засобів.

Показники інтенсивного розвитку – якісні показники використання ресурсів: продуктивність праці, матеріаловіддача, матеріаломісткість, фондовіддача, фондомісткість, кількість оборотів оборотних засобів або коефіцієнт закріплення оборотних засобів.

Під час проведення аналізу економічних показників діяльності підприємства необхідне охоплення всіх аспектів його діяльності:

ресурсів, що використовуються;

результатів діяльності;

процесів трансформації ресурсів у результати.

Саме тому комплексний економічний аналіз економічних показників діяльності підприємства повинен включати в себе наступні етапи:

аналіз обсягу виробництва та реалізації продукції;

аналіз стану та використання основних засобів;

аналіз використання трудових ресурсів;

аналіз витрат на виробництво продукції;

аналіз фінансових результатів діяльності.

В процесі аналізу виробництва та реалізації продукції необхідно розглянути наступні питання:

оцінка ступеня виконання плану і динаміки виробництва і реалізації продукції;

визначення впливу чинників на зміну величини цих показників;

виявлення внутрішньогосподарських резервів збільшення випуску і реалізації продукції;

розробка заходів щодо освоєння виявлених резервів.

Аналіз виробництва продукції включає наступні розділи: аналіз обсягів виробництва продукції; аналіз асортименту і структури випуску продукції; аналіз якості продукції; аналіз ритмічності випуску продукції; аналіз резервів зростання обсягу виробництва і реалізації продукції.

Аналіз трудових показників – це один з основних розділів аналізу роботи підприємств.

Основними завданнями аналізу використання трудових ресурсів є:

вивчення і оцінка забезпеченості підприємства і його структурних підрозділів трудовими ресурсами в цілому, а також по категоріях і професіях;

визначення і вивчення показників текучості кадрів;

виявлення резервів трудових ресурсів, повнішого і ефективнішого їх використання.

При проведенні комплексного аналізу використання трудових ресурсів розглядають наступні показники: забезпеченість підприємства трудовими ресурсами; характеристика руху робочої сили; соціальна захищеність членів трудового колективу; використання фонду робочого часу; продуктивність праці; рентабельність персоналу; трудомісткість продукції; аналіз фонду заробітної плати; аналіз ефективності використання фонду заробітної плати.

Ефективність використання виробничих ресурсів впливає на всі якісні показники діяльності суб'єкта господарювання – собівартість, прибуток і так далі, тому при оцінці ділових партнерів необхідно аналізувати нарівні з

показниками основних засобів і матеріальних ресурсів і узагальнюючі показники ефективності використання трудових ресурсів.

Особливу увагу під час аналізу необхідно надавати аналізу стану та використання основних засобів підприємств.

Завдання аналізу стану та ефективності використання основних засобів можна визначити так:

– виявлення забезпеченості підприємства та його структурних підрозділів основними засобами, тобто встановлення відповідності величини, складу та технічного рівня засобів виробничій програмі підприємства;

– визначення рівня використання основних засобів і факторів, які впливають на нього;

– установлення належної комплектності наявного парку обладнання;

– з'ясування ефективності використання обладнання в часі та за потужністю;

– розрахунок впливу використання основних засобів на обсяг продукції;

– виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів.

Виробництво та реалізація продукції потребують трудових, матеріальних і грошових витрат. Витрати підприємства на спожиті засоби виробництва, предмети праці й оплату праці працівників, виражені в грошовій формі, утворюють собівартість продукції.

Під час аналізу витрат на виробництво продукції звичайно використовуються такі показники: валові витрати; виробнича собівартість товарної продукції; витрати на 1 гривню товарної продукції; собівартість окремих видів продукції.

Аналізуючи собівартість продукції, вирішують такі основні завдання:

– оцінювання виконання плану за собівартістю продукції в цілому по підприємству, а також за окремими видами продукції;

– вивчення причин відхилення фактичних витрат від планових за статтями, а також за окремими видами і групами продукції;

– виявлення резервів зниження собівартості продукції та розробка відповідних заходів щодо їх використання.

При проведенні аналізу фінансових результатів діяльності підприємства необхідно проаналізувати як абсолютні, так і відносні показники.

Прибуток – один з основних господарських показників роботи підприємства. Прибуток – це грошовий дохід, утворений у результаті виробничо-господарської діяльності. За його допомогою визначаються рівень рентабельності, тобто прибутковість, ефективність функціонування підприємства.

Головна частина прибутку формується як різниця між виручкою від реалізації продукції і витратами на виробництво цієї продукції (та на її продаж). Якщо власні витрати підприємства більші за грошові надходження від реалізації, то воно зазнає збитків.

Під час аналізу фінансових результатів діяльності підприємства треба розв'язати такі завдання:

оцінити виконання плану з прибутку у цілому і за окремими видами прибутків і збитків;

вивчити динаміку фінансових результатів за ряд років;

виявити фактори формування показників прибутку та розрахунки їхнього впливу;

виявлення напрямків і тенденції розподілу прибутку;

визначити вплив основних факторів на зміну суми прибутку від реалізації товарної продукції;

оцінити рівень рентабельності продукції та підприємства;

обчислити резерви зростання прибутку і рентабельності.

Узагальнюючи проведені дослідження можливо зазначити, що для розвитку підприємства в умовах гострої конкуренції необхідно проведення комплексного аналізу економічних показників діяльності підприємства.

Систематичний і всебічний аналіз економічних показників діяльності підприємства дозволяє:

швидко, якісно та професійно оцінювати результативність господарської діяльності як підприємства в цілому, так і його структурних підрозділів;

точно і своєчасно знаходити і враховувати чинники, що впливають на отримуваний прибуток по конкретних видах продукції, що виробляється, та послуг, що надаються;

знаходити шляхи вирішення проблем підприємства і здобуття прибутку найближчій і віддаленій перспективі.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ ЕКОНОМЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Характеристика підприємства

ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» – сучасне підприємство, яке динамічно розвивається.

ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» створене та зареєстроване за законодавством Україні, воно існує з 2002 року та позиціонує себе як виробник високоякісних пакувальних матеріалів.

Товариство є юридичною особою та суб'єктом господарювання, наділене цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути споживачем та відповідачем у всіх судах.

Організаційно-правова форма підприємства – товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ). ТОВ є однією з найбільш поширених організаційно-правових форм підприємницької діяльності. Назва цього виду товариства і його особлива поширеність обумовлені багато в чому такою характерною його особливістю, як несення учасниками товариства ризиків збитків, пов'язаного з діяльністю товариства, лише в межах вартості внесених ними вкладів.

Товариством з обмеженою відповідальністю визнається товариство, яке має статутний фонд, розділений на долі, розмір яких визначається засновницькими документами.

ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» має два учасника (засновника). Розмір частки першого в уставний фонд становить 55%, другого – 45%.

ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» здійснює господарську, в тому числі підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками або іншого його

використання в господарській діяльності Товариства.

Прибуток Товариства утворюється з надходжень від його господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З економічного прибутку Товариства сплачуються передбачені законом податки та інші обов'язкові платежі, а також відсотки по кредитах банках і по облігаціях. Прибуток, одержаний після зазначених розрахунків, залишається у розпорядженні Товариства, порядок його використання визначається Загальними зборами учасників Товариства.

Товариство має право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку діяльність, в тому числі зовнішньоекономічну, яку не заборонено законом.

Окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом і які підлягають ліцензуванню, товариство може здійснювати після отримання ним спеціального дозволу (ліцензії).

Статутний фонд ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» складається з вкладів його учасників і становить чотириста двадцять тисяч гривень. Відповідно до статутного капіталу визначається мінімальний розмір майна Товариства, який гарантує інтереси його кредиторів.

Управління Товариством здійснюють його органи.

Органами товариства є:

Вищий орган – Загальні збори учасників Товариства;

Виконавчий орган – Директор Товариства.

Загальні збори учасників Товариства складаються з учасників Товариства або призначених ними представників. Учасники товариства мають кількість голосів на Загальних зборах учасників Товариства відповідно до їх частки в статутному капіталі Товариства.

ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс», як і більшість підприємств в Україні, має лінійно-функціональну структуру управління. Дана структура ґрунтується на розподілі повноважень і відповідальності по функціях управління й ухваленні рішень по вертикалі. Організаційна

структура управління ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» приведена на рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Організаційна структура управління ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс»

За такої організаційної структури кожний підлеглий має лише одного керівника, який і виконує всі адміністративні та спеціальні функції у відповідному структурному підрозділі.

Завдяки своєї ієрархічності вона забезпечує швидку реалізацію управлінських рішень і сприяє спеціалізації та підвищенню ефективної роботи функціональних служб, забезпечує необхідну маневреність ресурсів.

Перевагами структури управління лінійно-функціонального типу є: чіткість взаємовідносин, несуперечливість команд, оперативність підготовки та реалізації управлінських рішень, надійний контроль.

Директор товариства обирається (призначається) та відкликається (звільняється) Загальними зборами учасників Товариства і за їх рішенням може бути у будь-який час усунений від виконання обов'язків.

Предметом діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» є:

виробничо-комерційна діяльність;

здійснення торговельної діяльності;

здійснення комерційно-посередницької діяльності.

До конкурентних переваг ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» можна віднести: невисокі ціни; гнучкі умови продажів; високу якість продукції; можливість виконання індивідуальних замовлень клієнтів.

Споживачами продукції підприємства є різноманітні організації й підприємства регіону, а також населення.

Основні економічні показники роботи ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» за останні три роки представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основні економічні показники роботи підприємства

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Темпи росту, %	
				2020/ 2018	2020/ 2019
1. Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	2242,70	2411,80	2846,20	126,91	118,01
2. Середньооблікова чисельність персоналу, осіб.	20	21	21	105,00	100,00
з них робітників	14	15	15	107,14	100,00
3. Середньорічний виробіток, тис. грн/ос.					
одного працюючого	112,14	114,85	135,53	120,86	118,01
одного робітника	160,19	160,79	189,75	118,45	118,01
4. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	975,95	1015,55	1069,75	109,61	105,34
5. Фондовіддача, грн.	2,30	2,37	2,66	115,65	112,24
6. Фондоозброєність, тис. грн./ос.	48,8	48,36	50,94	104,39	105,33
7. Витрати на виробництво та реалізацію продукції, тис. грн.	2078,10	2231,00	2663,70	128,18	119,39
8. Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	0,9266	0,9250	0,9359	101,00	101,18
9. Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	164,60	180,80	182,50	110,87	100,94
10. Рентабельність продукції, %	7,92	8,10	6,85	86,49	84,57
11. Рентабельність продажу, %	7,34	7,50	6,41	87,33	85,47

Дані таблиці 2.1 показують, що в звітному 2020 році обсяг виручки від реалізації продукції склав 2846,2 тис. грн., що на 434,4 тис. грн. (2846,2 – 2411,8) або на 18,01% (434,4 / 2411,8 · 100) більш ніж в 2019 році. В порівнянні з 2018 роком збільшення виручки від реалізації продукції складало 26,91% (2411,8 / 2242,7 · 100 – 100).

Середньооблікова чисельність персоналу підприємства за останні два роки не змінювалась та становила 21 особу. Відносно 2018 року вона збільшилась на 1 особу (21 – 20) або на 5% (1 / 20 · 100). При цьому чисельність робітників у 2020 та 2019 роках становила 15 осіб, а у 2018 році 14 осіб.

Темп росту середньорічного виробітку одного працюючого у 2020 році відносно 2018 року склав 120,86% (135,53 / 112,14 · 100), а відносно 2019 року – 118,01% (135,53 / 114,85 · 100). Темп росту середньорічного виробітку одного робітника у 2020 році відносно 2018 року склав 118,45% (189,75 / 160,19 · 100), а відносно 2019 року – 118,01% (189,75 / 160,19 · 100).

За проаналізований період спостерігається постійне але незначне зростання середньорічної вартості основних засобів. Так у 2018 році вартість основних засобів підприємства становила 975,95 тис. грн., а у 2020 році склала 1069,75 тис. грн. За рахунок цього відбулося збільшення фондовіддачі основних засобів. Темп росту фондовіддачі у 2020 році відносно 2018 року склав 115,65% (2,66 / 2,3 · 100), а відносно 2019 року 112,24% (2,66 / 2,37 · 100). Зростає і фондоозброєність праці працюючих з 48,8 тис. грн./ос. у 2018 році до 50,94 тис. грн./ос. у 2020 році

Витрати на виробництво та реалізацію продукції у 2020 році склали 2663,7 тис. грн., тобто збільшились у порівнянні з 2019 роком на 432,70 тис. грн. (2663,7 – 2231,0) або на 19,39% (432,7 / 2231,0 · 100). Темп росту витрат у 2020 році відносно 2018 року складав 128,18% (2663,7 / 2078,1 · 100). При цьому витрати на 1 грн. реалізованої продукції в 2020 році відносно 2018 року зросли на 1,% (101,0 – 100), а відносно 2019 року їх зростання склало 1,18% (101,18 – 100).

Темп росту прибутку від реалізації продукції у 2020 році в порівнянні з 2018 роком склав 110,87% (182,5 / 164,6 · 100), а в порівнянні з 2019 роком прибуток від реалізації продукції збільшився на 0,94% (182,5 / 180,8 · 100).

Однак, не зважаючи на зростання величини отриманого прибутку, спостерігається скорочення показників рентабельності.

2.2. Аналіз основних економічних показників діяльності підприємства

2.2.1. Аналіз виробництва та реалізації продукції

Аналіз розпочинається з вивчення динаміки випуску і реалізації продукції, розрахунку базисних і ланцюгових темпів зростання (приросту). Для цього користуємось даними таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка виручки від реалізації продукції в порівнянних цінах

Рік	Обсяг виручки, тис. грн.	Темпи зростання, %	
		базисні	ланцюгові
2016	1850,9	100,00	100,00
2017	2122,6	114,68	114,68
2018	2242,7	121,17	105,66
2019	2411,8	130,30	107,54
2020	2846,2	153,77	118,01

З таблиці 2.2 видно, що за п'ять аналізованих роки виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) постійно зростає, хоча це зростання відбувається не рівномірно.

Так у 2020 році в порівнянні з 2019 роком виручка збільшилась на 18,01%; у 2019 році в порівнянні з 2018 роком – на 7,54%, у 2018 в порівнянні з 2017 роком – на 5,66% тоді як у 2017 році в порівнянні з 2016 роком – на 14,68%.

В порівнянні з базовим (2016) роком у 2020 році виручка збільшилася на 53,77% та склала 2846,2 тис. грн.

Середньорічний темп росту (приросту) випуску і реалізації продукції можна розрахувати по формулі середньогеометричної:

$$Тр = \sqrt[n-1]{T_1 \cdot T_2 \cdot ..... \cdot T_n} . \quad (2.1)$$

$$Тпр = Тр - 100\%. \quad (2.2)$$

Середньорічний темп росту (приросту) випуску продукції становитиме:

$$Тр = \sqrt[4]{T_1 \cdot T_2 \cdot T_3 \cdot T_4 \cdot T_5} . \quad (2.3)$$

$$Тр = \sqrt[4]{1 \cdot 1,1468 \cdot 1,0566 \cdot 1,0754 \cdot 1,1801} = \sqrt[4]{1,537755} = 1,1136 ;$$

Тр = 111,36%;

Тпр = 111,36 – 100 = 11,36%.

Тобто, середньорічний темп приросту виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за аналізований період склав 11,36%.

2.2.2. Аналіз трудових показників

У сучасних умовах планування й економічного стимулювання виробництва істотно зросло значення трудових показників в оцінці й аналізі діяльності підприємства.

Аналіз трудових показників – один з основних розділів аналізу роботи підприємств. Він покликаний на основі комплексного розгляду, глибокого і

всебічного вивчення всіх чинників дати оцінку виконання плану, дотримання затверджених нормативів, динаміки і використання живої праці.

До трудових показників, що характеризують діяльність підприємства, відносять: продуктивність праці; чисельність персоналу; фонд заробітної плати; середню заробітну плату.

Мета аналізу – вияв резервів і невикористаних можливостей, розробка заходів, направлених на приведення в дію цих резервів.

Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами здійснюється способом порівняння фактичної чисельності працівників за категоріями із плановими показниками і з показниками, досягнутими у минулому періоді.

Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, як правило, починається з вивчення складу і структури працівників підприємства.

Дані, необхідні для аналізу забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз складу та структури персоналу підприємства

Категорії персоналу	2019 рік		2020 рік		Відхилення, (±)
	чисельність, осіб	питома вага, %	чисельність, осіб	питома вага, %	
Персонал, всього у тому числі:	21	100,0	21	100,0	–
робітники	15	71,43	15	71,43	–
керівники	4	19,05	4	19,05	–
фахівці	2	9,52	2	9,52	–

Дані таблиці 2.3 показують, що на аналізованому підприємстві в звітному році чисельність персоналу в порівнянні з минулим роком не змінилась та склала 21 особу.

Найбільшу питому вагу в структурі персоналу як у минулому, так і у звітному році займають робітники. Питома вага робітників у структурі

персоналу становить 71,43% (15 / 21 · 100). Найменша питома вага доводиться на фахівців 9,52% (2 / 21 · 100).

Структуру персоналу підприємства представимо на рисунку 2.2.

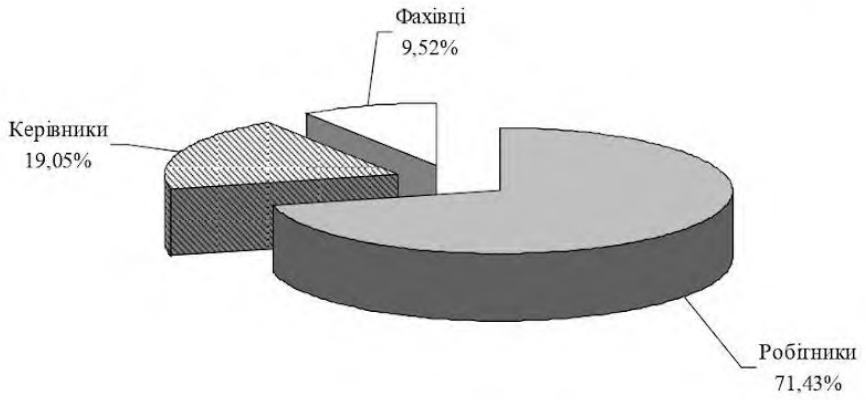

Рис. 2.2. Структура персоналу підприємства

Одним із основних факторів, що впливає на продуктивність праці, є використання робочого часу. Зменшення втрат робочого часу і нераціональних його витрат веде до зростання продуктивності праці, ліпшого використання трудових ресурсів без додаткових заходів і витрат.

Аналіз використання робочого часу доцільно проводити у двох напрямках:

– виявлення втрат робочого часу;

– виявлення непродуктивного використання робочого часу.

– Використання робочого часу для всіх категорій робітників аналізується за допомогою таких двох показників:

– середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за звітний період (місяць, квартал, рік);

– середня тривалість робочого дня (зміни).

Дані для проведення аналізу ефективності використання робочого часу приведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз ефективності використання робочого часу

Показники	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	15	15	–	–
2. Відпрацьовано в середньому одним робітником за рік:				
днів	242	238	-4	-1,65
годин	1887,6	1832,6	-55	-2,91
3. Середня тривалість робочого дня, годин	7,8	7,7	-0,1	-1,28
4. Фонд робочого часу, годин	28314	27489	-825	-2,91

З даних таблиці 2.4 видно, що на аналізованому підприємстві фактичний фонд робочого часу в 2020 році склав 27489 годин, що нижче фонду 2019 року на 825 годин (27489 - 28314).

Фонд робочого часу (ФРЧ) залежить від чисельності робітників (ЧР), кількості відпрацьованих днів одним робітником в середньому за рік (Д) і середній тривалості робочого дня (П):

$$ФРЧ = ЧР \cdot Д \cdot П. \quad (2.4)$$

Вплив чинників на зміну фонду робочого часу можна встановити способом абсолютних різниць:

зміна середньооблікової чисельності робітників:

$$\Delta ФРЧ_{ЧР} = (ЧР_1 - ЧР_0) \cdot Д_0 \cdot П_0 = (15 - 715) \cdot 242 \cdot 7,8 = 0 \text{ годин};$$

зміна кількості відпрацьованих днів одним робітником за рік:

$\Delta ФРЧ_{Д} = (Д_1 – Д_0) \cdot ЧР_1 \cdot П_0 = (238 - 242) \cdot 15 \cdot 7,8 = - 468$ годин;

зміна тривалості робочого дня:

$\Delta ФРЧ_{П} = (П_1 – П_0) \cdot Д_1 \cdot ЧР_1 = (7,7 - 7,8) \cdot 238 \cdot 15 = - 357$ годин;

сумарний вплив перерахованих чинників складе:

$\Delta ФРЧ = - 468 - 357 = - 825$ години.

Проведені розрахунки свідчать про те, наявні трудові ресурси на аналізованому підприємстві використовуються недостатньо повно, присутні резерви збільшення фонду робочого часу за рахунок ліквідація цілодобових та внутрішньозмінних простоїв.

На зміну фонду робочого часу негативний вплив зробило скорочення середньої тривалості робочого дня на 0,1 години (7,7– 7,8). За рахунок цього фонд робочого часу збільшився на 357 години.

Негативний вплив також зробило зменшення кількості відпрацьованих днів одним робітником за рік на 4 дні (238 – 242), за рахунок цього фонд робочого часу зменшився на 468 години.

Сумарний вплив перерахованих чинників склав 825 годин, що відповідає загальному зменшенню фонду робочого часу.

Одним найважливішим показником ефективності використання трудових ресурсів підприємства є продуктивність праці, а її підвищення – головний чинник економічного зростання.

Дані для аналізу продуктивності праці приведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Дані для аналізу трудових показників

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2411,80	2846,20	434,40	18,01
2. Середньооблікова чисельність працюючих, осіб	21	21	–	–
з них робітників	15	15	–	–
3. Загальна кількість відпрацьованих всіма робітниками:				
людино-днів	3630	3570	-60	-1,65
людино-годин	28314	27489	-825	-2,91
4. Кількість відпрацьованих днів одним робітником (Д)	242	238	-4	-1,65
5. Тривалість робочого дня (П), годин	7,8	7,7	-0,1	-1,28
6. Середня кількість годин відпрацьованих одним робітником	1887,6	1832,6	-55	-2,91
7. Середньорічний виробіток (РВ), грн./ос.:				
одного працюючого	114847,62	135533,33	20685,71	18,01
одного робітника	160786,67	189746,67	28960,00	18,01
8. Середньоденний виробіток одного робітника (ДВ), грн./ос.	664,41	797,25	132,85	19,99
9. Середньогодинний виробіток одного робітника (ГВ), грн./ос.	85,18	103,54	18,36	21,55
10. Питома вага робітників у складі працюючих (ПВ), %	71,43	71,43	–	–

Наведені в таблиці 2.5 дані свідчать про те, що в звітному році в порівнянні з минулим роком середньорічний виробіток одного працюючого збільшився на 20685,71 грн. (135533,33 - 114847,62) або на 14,52% (20685,71 / 114847,62 · 100), а середньорічний виробіток одного робітника

збільшився на 28960,0 грн. (189746,67 - 160786,67) або на 14,52% (28960,0 / 160786,67 · 100).

На зміну рівня середньорічного виробітку одного працюючого роблять вплив наступні чинники:

зміна долі робітників в загальній чисельності персоналу:

$$\Delta РВ_{ПВ} = \Delta ПВ \cdot РВр_0, \quad (2.5)$$

$\Delta РВ_{ПВ} = (0,7143 - 0,7143) \cdot 160786,67 = 0$ грн./ос.;

зміна кількості відпрацьованих днів одним робітником за рік:

$$\Delta РВ_{Д} = ПВ_1 \cdot \Delta Д \cdot ДВ_0, \quad (2.6)$$

$\Delta РВ_{Д} = 0,7143 \cdot (238 - 242) \cdot 664,41 = -1898,35$ грн./ос.;

зміна тривалості робочого дня:

$$\Delta РВ_{П} = ПВ_1 \cdot Д_1 \cdot \Delta Т \cdot ГВ_0, \quad (2.7)$$

$\Delta РВ_{П} = 0,7143 \cdot 238 \cdot (7,7 - 7,8) \cdot 85,18 = -1448,09$ грн./ос.;

зміна середньогодинного виробітку робітника:

$$\Delta РВ_{ГВ} = ПВ_1 \cdot Д_1 \cdot Т_1 \cdot \Delta ГВ, \quad (2.8)$$

$\Delta РВ_{ГВ} = 0,7143 \cdot 238 \cdot 7,7 \cdot (103,54 - 85,18) = 24033,72$ грн./ос.

Сумарний вплив перерахованих чинників складе 20687,28 грн./ос. (-1898,35 -1448,09 + 24033,72), що відповідає загальному збільшенню середньорічного виробітку одного працюючого (незначні неточності викликані округленнями).

Таким чином, позитивний вплив на середньорічний виробіток одного працівника надало лише збільшення середньогодинного виробітку одного робітника. Так за рахунок збільшення середньогодинного виробітку одного робітника на 18,36 грн./ос. (103,54 – 85,18) середньорічний виробіток одного працівника збільшився на 24033,72 грн./ос.

Негативний вплив на зміну середньорічного виробітку одного працюючого надало скорочення кількості відпрацьованих днів одним робітником за рік та скорочення тривалості робочого дня (збільшення цілодобових та внутрішньозмінних простоїв). Так за рахунок скорочення кількості відпрацьованих днів одним робітником за рік на 4 днів (238 – 242) середньорічний виробіток одного працівника скоротився на 1898,35 грн./ос.; а скорочення середньої тривалості робочого дня на 0,1 години (7,7 – 7,8) призвело до скорочення середньорічного виробітку одного працівника на 1448,09 грн./ос.

Доля робітників в загальній чисельності персоналу не змінилась та, відповідно, не вплинула на зміну середньорічного виробітку одного працівника.

На зміну середньорічного виробітку одного робітника впливають наступні чинники:

зміна кількості відпрацьованих днів одним робітником за рік;

зміна середньої тривалості робочого дня;

зміна середньогодинного виробітку одного робітника.

Факторна модель середньорічного виробітку одного робітника відповідно матиме вигляд:

$$РВр = Д \cdot Т \cdot ГВ. \quad (2.9)$$

Проведемо розрахунок впливу чинників на зміну середньорічного виробітку одного робітника за даними таблиці 2.5 методом ланцюгових підстановок.

Результати розрахунків представимо в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Розрахунок впливу факторів на зміну рівня середньорічного виробітку одного робітника

Номер підстановки та назва фактора	Кількість днів відпрацьованих одним робітником (Д)	Тривалість робочого дня (Т)	Середньогодинний виробіток (ГВ)	Виробіток продукції на одного робітника (РВр), грн./ос.	Величина впливу фактора, грн./ос.
Нульова підстановка	242	7,8	85,18	160786,71	–
1. Вплив зміни кількості відпрацьованих днів одним робітником	238	7,8	85,18	158129,08	-2657,63
2. Вплив зміни тривалості робочого дня	238	7,7	85,18	156101,78	-2027,3
3. Вплив зміни середньогодинного виробітку	238	7,7	103,54	189746,67	33644,89
Разом					28959,96

Дані таблиці 2.6 свідчать про те, що:

за рахунок зменшення кількості відпрацьованих днів одним робітником за рік на 4 днів (238 – 242) середньорічний виробіток одного робітника зменшився на 2657,63 грн./ос.

у зв'язку із скороченням тривалості робочого дня на 0,1 години (7,7 – 7,8) середньорічний виробіток одного робітника зменьшився на 2027,3 грн./ос.

за рахунок збільшення середньогодинного виробітку одного робітника на 18,36 грн. (103,54 – 85,18) середньорічний виробіток одного робітника збільшився на 33644,89 грн./ос.

Сумарний вплив перерахованих чинників склав 28959,96 грн./ос. (-2657,63 - 2027,3 + 33644,89) або 28960 грн./ос., що відповідає загальному збільшенню середньорічного виробітку одного робітника.

Проведені розрахунки свідчать про те, що наявні трудові ресурси на аналізованому підприємстві використовуються неповно, є резерви зростання середньогодинного виробітку (за рахунок скорочення цілодобових та внутрішньозмінних простоїв).

Аналіз використання трудових ресурсів на підприємстві рівня продуктивності праці необхідно розглядати у тісному зв'язку з оплатою праці. Із зростанням продуктивності праці створюються реальні передумови для підвищення рівня його оплати. При цьому кошти на оплату праці потрібне використовувати так, щоб темпи зростання продуктивності праці обганяли темпи зростання його оплати. Лише при таких умовах створюються можливості для нарощування темпів розширеного відтворення.

У зв'язку з цим аналіз використання коштів на оплату праці на кожному підприємстві має велике значення. У процесі його слід здійснювати систематичний контроль за використанням фонду заробітної плати (оплати праці), виявляти можливості економії засобів за рахунок зростання продуктивності праці і зниження трудомісткості продукції.

Фонд заробітної плати включає не лише фонд оплати праці, який відноситься до поточних витрат підприємства, але і виплати за рахунок засобів соціального захисту і чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Зведення про використання засобів, які направляються на вжиток, представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз фонду оплати праці

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2411,80	2846,20	434,40	18,01
2. Чисельність працівників, осіб	21	21	–	–
3. Фонд оплати праці працівників, тис. грн.	828,00	954,10	126,1	15,23
4. Середньорічна заробітна плата, грн.	39428,57	45433,33	6004,76	15,23
5. Середньомісячна заробітна плата, грн.	3285,71	3786,11	500,4	15,23
6. Середньорічна продуктивність праці, грн.	114847,62	135533,33	20685,71	18,01
7. Зарплатомісткість продукції, грн.	0,3433	0,3352	-0,0081	-2,36

Наведені в таблиці 2.7 дані свідчать про те, що у звітному році фонд оплати праці працівників підприємства збільшився на 15,23% (126,1 / 828,0 · 100) до 954,1 тис. грн., що забезпечило рівень середньомісячної заробітної плати у розмірі 3786,11 грн.

Відзначимо, що зростання продуктивності праці відбувається більш швидкими темпами, ніж зростання оплати праці, що свідчить про ефективне використання трудових ресурсів підприємства.

2.2.3. Аналіз показників використання основних засобів

Одним з важливих чинників підвищення ефективності виробництва на промислових підприємствах є забезпечення їх основними засобами.

Завдання аналізу основних засобів – визначити забезпеченість підприємства (цеху, ділянки) основними виробничими фондами і рівень їх використання за узагальнюючими і приватними показниками, а також

встановити причини їх зміни; розрахувати вплив використання основних виробничих засобів на обсяг виробництва продукції і інші показники.

Аналіз складу і руху основних засобів проводиться зіставленням звітних даних, що показують їх вартість на початок і кінець звітного періоду.

Показники складу та структури основних засобів аналізованого підприємства за два роки представимо в таблицях 2.8 та 2.9.

Таблиця 2.8

Аналіз складу, структури та руху основних засобів за 2019 рік

Показник	Вартість на початок року		Надійшло за рік, тис. грн.	Вибуло, тис. грн.	Вартість на кінець року		Відхилення	
	тис. грн.	питома вага,%			тис. грн.	питома вага,%	абс., (±)	відн., %
1. Будинки, споруди	183,4	18,38	12,1	–	195,5	18,92	12,1	6,6
2. Машини та устаткування	617,5	61,89	45,6	24,3	638,8	61,82	21,3	3,45
3. Транспортні засоби	122,4	12,27	–	–	122,4	11,85	–	–
4. Інструменти, прилади, інвентар	49,9	5,00	2,4	1,8	50,5	4,89	0,6	1,2
5. Інші основні засоби	24,6	2,47	4,2	2,7	26,1	2,53	1,5	6,1
6. Разом основні фонди	997,8	100,0	64,3	28,8	1033,3	100,0	35,5	3,56
Із загального обсягу:								
активна частина	617,5	61,89	45,6	24,3	638,8	61,82	21,3	3,45
пасивна частина	380,3	38,11	18,7	4,5	394,5	38,18	14,2	3,73

Дані таблиці 2.8 свідчать, що вартість основних виробничих засобів підприємства на кінець 2019 року склала 1033,3 тис. грн., що на 35,5 тис. грн. (1033,3 – 997,8) або на 3,56% (35,5 / 997,8 · 100) вище за вартість основних виробничих засобів на початок 2019 року.

Всі основні фонди підприємства знаходяться за юридичною адресою Товариства місто Рубіжне, вул. Визволителів, 114. Орендованих основних засобів не має.

Збільшення вартості основних засобів на кінець 2019 року спостерігається за всіма групами основних засобів.

Найбільше збільшення спостерігалося вартості машин та устаткування (активної частини основних виробничих засобів підприємства) та вартості будинків та споруд.

Так вартість машин та устаткування збільшилась на 21,3 тис. грн. (638,8 – 617,5) або на 3,45% (21,3 / 617,5 · 100), а вартість будинків та споруд збільшилась на 12,1 тис. грн. (195,5 – 183,4) або на (12,1 / 183,4 · 100).

Вартість інструментів, приладів та інвентарю зросла на 0,6 тис. грн. (50,5 – 49,9) або 1,2% (0,6 / 49,9 · 100), а вартість інших основних засобів зросла на 1,5 тис. грн. (26,1 – 24,6) або на 6,1% (1,5 / 24,6 · 100).

В структурі основних засобів підприємства в 2019 році найбільша питома вага доводиться на машини та устаткування. Однак на кінець 2019 року питома вага маниш та устаткування в загальній вартості основних засобів скоротилась на 0,07% (61,82 – 61,89) та склала 61,82% (638,8 / 1033,3 · 100).

В структурі основних засобів підприємства у 2019 році також відбулися наступні зміни:

зросла питома вага будинків і споруд з 18,38% (183,4 / 997,8 · 100) до 18,92% (195,5 / 1033,3 · 100) тобто на 0,54% (18,92 – 18,38);

скоротилась питома вага транспортних засобів на 0,42% (11,85 – 12,27) з 12,27% (122,4 / 997,8 · 100) до 11,85% (122,4 / 1033,3 · 100);

скоротилась питома вага інструментів, приладів та інвентарю на 0,11% (4,89 – 5,0) з 5,0% (49,9 / 997,8 · 100) до 4,89% (50,5 / 1033,3 · 100);

зросла питома вага інших основних засобів з 2,47% (24,6 / 997,8 · 100) до 2,53% (26,1 / 1033,3 · 100) тобто на 0,06% (2,53 – 2,47).

Графічно зміну структури основних засобів аналізованого підприємства в 2019 році представимо на рисунку 2.3.

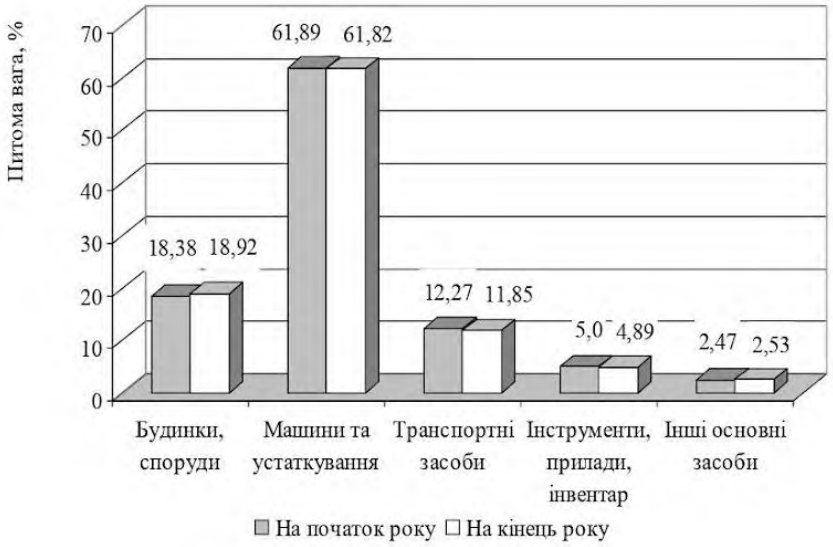

Рис. 2.3. Структура основних засобів в 2019 році

На наступному етапі проведемо аналіз складу та структури основних засобів аналізованого підприємства у звітному 2020 році (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

Аналіз складу, структури та руху основних засобів за 2020 рік

Показник	Вартість на початок року		Надійшло за рік, тис. грн.	Вибуло, тис. грн.	Вартість на кінець року		Відхилення	
	тис. грн.	питома вага,%			тис. грн.	питома вага,%	абс., (±)	відн., %
1. Будинки, споруди	195,5	18,92	–	–	195,5	17,67	–	–
2. Машини та устаткування	638,8	61,82	96,4	25,6	709,6	64,15	70,8	11,08
3. Транспортні засоби	122,4	11,85	–	–	122,4	11,06	–	–
4. Інструменти, прилади, інвентар	50,5	4,89	7,6	12,4	45,7	4,13	-4,8	-9,5
5. Інші основні засоби	26,1	2,53	14,5	7,6	33,0	2,98	6,9	26,44
6. Разом основні фонди	1033,3	100,0	118,5	45,6	1106,2	100,0	72,9	7,06
Із загального обсягу:								
активна частина	638,8	61,82	96,4	25,6	709,6	64,15	70,8	11,08
пасивна частина	394,5	38,19	22,1	20,0	396,6	35,85	2,1	0,53

Дані таблиці 2.9 свідчать, що вартість основних виробничих засобів підприємства на кінець 2020 року склала 1106,2 тис. грн., що на 72,9 тис. грн. (1106,2 – 1033,3) або на 7,06% (72,9 / 1033,3 · 100) вище за вартість основних виробничих засобів на початок 2020 року.

Дане збільшення вартості основних засобів було викликано, в першу чергу, зростанням вартості машин та устаткування.

Так вартість машин та устаткування за звітний рік збільшилась на 70,8 тис. грн. (709,6 – 638,8) або на 11,08% (70,8 / 638,8 · 100).

Зростання відбулося також за такою групою як інші основні фонди на 6,9 тис. грн. (33,0 – 26,1) або на 26,44% (6,9 / 26,1 · 100).

Скорочення спостерігається лише за групою інструментів, приладів та інвентарю на 4,8 тис. грн. (45,7 – 50,5) або 9,5% (4,8 / 50,5 · 100).

За іншими групами (будинки, споруди та транспортні засоби) змін не відбулося.

В структурі основних засобів підприємства в 2020 році, як і у 2019 році, найбільша питома вага доводиться на машини та устаткування. За звітний рік їх питома вага зросла на 2,33% (64,15 – 61,82) та склала 64,15% (709,6 / 1106,2 · 100).

В структурі основних засобів підприємства у 2020 році також відбулися наступні зміни:

скоротилась питома вага будинків і споруд з 18,92% (195,5 / 1033,3 · 100) до 17,67% (195,5 / 1106,2 · 100) тобто на 1,25% (17,67 - 18,92);

скоротилась питома вага транспортних засобів на 0,79% (11,06 - 11,85) з 11,85% (122,4 / 1033,3 · 100) до 11,06% (122,4 / 1106,2 · 100);

скоротилась питома вага інструментів, приладів та інвентарю на 0,76% (4,13 - 4,89) з 4,89% (50,5 / 1033,3 · 100) до 4,13% (45,7 / 1106,2 · 100);

зросла питома вага інших основних засобів з 2,53% (26,1 / 1033,3 · 100) до 2,98% (33,0 / 1106,2 · 100) тобто на 0,45% (2,98 - 2,53).

Зміну структури основних засобів в 2020 році представимо на рисунку 2.4.

В процесі виробництва продукції безпосередню участь приймає активна частина засобів, тому важливим для підприємства є нарощування саме цієї частини засобів.

Рис. 2.4. Структура основних засобів в 2020 році

Співвідношення активної та пасивної частини основних виробничих засобів представимо на рисунку 2.5.

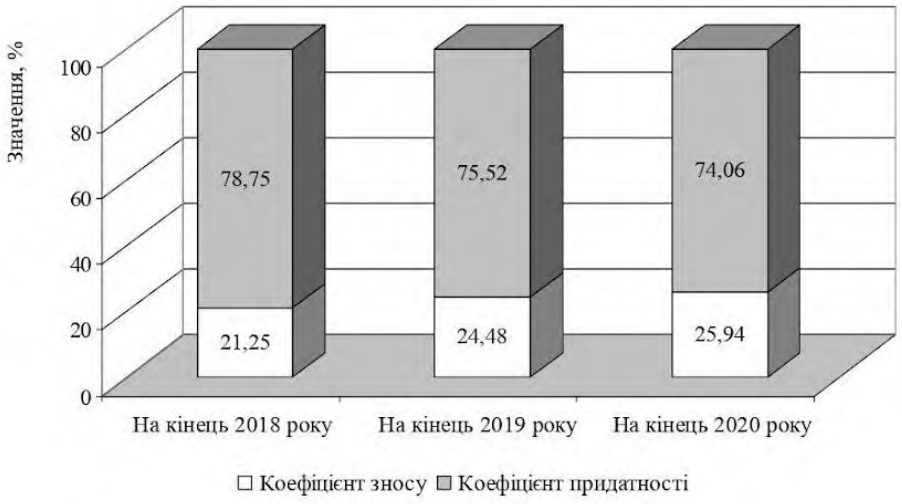

Рис. 2.5. Співвідношення активної та пасивної частини основних засобів

Проаналізувавши склад та структуру основних засобів підприємства необхідно проаналізувати їх технічний склад, який характеризують наступні показники:

рівень зношеності основних засобів визначається на початок і кінець року:

$$Кзн\ поч = \frac{Знос\ на\ початоок\ року}{Вартість\ основних\ засобів\ на\ початоок\ року} \cdot 100\%; \quad (2.10)$$

$$Кзн\ к = \frac{Знос\ на\ кінець\ року}{Вартість\ основних\ засобів\ на\ кінець\ року} \cdot 100\%; \quad (2.11)$$

рівень придатності основних засобів визначається на початок і кінець року:

$$Кпр = 1 - Кзн, \quad (2.12)$$

Результати розрахунків приведених показників зведемо в таблицю 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз технічного стану основних засобів

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення, (±)
2019 рік			
1. Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	997,8	1033,3	35,5
2 Знос основних засобів, тис. грн.	212,0	253,0	41,0
3. Коефіцієнт зносу, %	21,25	24,48	3,23
4. Коефіцієнт придатності, %	78,75	75,52	-3,23
2020 рік			
1. Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	1033,3	1106,2	72,9
2. Знос основних засобів, тис. грн.	253,0	287,0	34,0
3. Коефіцієнт зносу, %	24,48	25,94	1,46
4. Коефіцієнт придатності, %	75,52	74,06	-1,46

Як свідчать дані таблиці 2.10 протягом аналізованого періоду спостерігається зростання зносу основних засобів. Так на початок 2019 року рівень зносу основних засобів складав 212,0 тис. грн., а на кінець 2020 року досяг 287,0 тис. грн.

Відповідно зростає коефіцієнт зносу основних засобів з 21,25% (212,0 / 997,8 · 100) на початок 2019 року до 25,94% (287,0 / 1106,2 · 100) на кінець 2020 року.

Коефіцієнт придатності скоротився в 2020 році на 1,46% (74,06 – 75,52) та склав на кінець 2020 року 74,06% (100 – 25,94).

Динаміку коефіцієнтів зносу та придатності основних засобів представимо графічно (рисунок 2.6).

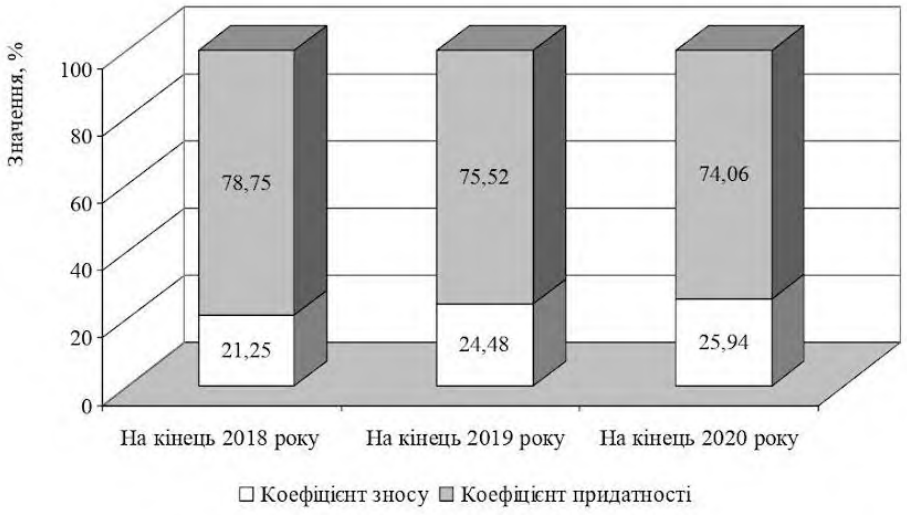

Рис. 2.6. Динаміка коефіцієнтів зносу та придатності основних засобів

На наступному етапі необхідно проаналізувати рух основних засобів аналізованого підприємства.

Рух і використання основних засобів характеризується наступними показниками:

рівень оновлення основних засобів:

$$\text{Кон} = \frac{\text{Вартість введених основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на кінець року}} \cdot 100\%; \qquad (2.13)$$

рівень вибуття основних засобів:

$$\text{Квиб} = \frac{\text{Вартість вибувших основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на початок року}} \cdot 100\%; \qquad (2.14)$$

Зазначені показники розрахуємо, як для загальної величини основних засобів, так і для їх активної частини. Результати розрахунків представимо в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз показників руху основних засобів

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення, (±)
1. Коефіцієнт оновлення, %			
основних засобів	6,22	10,71	4,49
активної частини	7,14	13,59	6,45
2. Коефіцієнт вибуття, %			
основних засобів	2,89	4,41	1,52
активної частини	3,94	4,01	0,07
3. Коефіцієнт приросту, %			
основних засобів	3,56	7,06	3,5
активної частини	3,45	11,08	7,63
4. Термін оновлення, років			
основних засобів	15,5	8,7	-6,8
активної частини	13,5	6,6	-6,9

Дані таблиці 2.11 свідчать про те, що основні виробничі фонди підприємства в 2020 році були оновлені на 10,71%, а інтенсивність їх вибуття незначна та складає 4,41%. Активна частина засобів у 2020 році була оновлена на 13,59%, інтенсивність вибуття активної частини засобів склала

4,01%. Коефіцієнт оновлення основних засобів випереджає коефіцієнт вибуття на 6,3% (10,71 – 4,41).

В 2019 році основні виробничі фонди були оновлені на 6,22%, а їх активна частина – на 7,14%, інтенсивність вибуття основних засобів у 2019 році склала 2,89%, а їх активної частини – 3,94%.

Зазначимо, що в звітному році в порівнянні з минулим відбулося, як зростання показників оновлення так і показників вибуття основних засобів. Так коефіцієнт оновлення основних засобів збільшився на 4,49% (10,71 - 6,22), коефіцієнт вибуття зріс на 1,52% (4,41 - 2,89), а зростання коефіцієнту приросту склало 3,5% (7,06 - 3,56). По активній частині основних виробничих засобів: коефіцієнт оновлення збільшився на 6,45% (13,59 - 7,14), коефіцієнт вибуття зріс на 0,07% (4,01 - 3,94), а коефіцієнт приросту збільшився на 7,63% (11,08 - 3,45).

В цілому можна відзначити, що відбувається покращення показників руху основних засобів, та, відповідно, скорочення терміну їх оновлення. Зростання коефіцієнтів оновлення і вибуття, говорить про покращення технічного стану основних виробничих засобів та збільшення інтенсивності їх оновлення.

Забезпеченість підприємства окремими видами машин, механізмів, устаткування, приміщеннями встановлюється порівнянням фактичної їх наявності з плановою потребою, необхідною для виконання плану по випуску продукції.

Узагальнюючими показниками, що характеризують рівень забезпеченості підприємства основними засобами, є фондоозброєність праці і технічна озброєність праці.

Показник загальною фондоозброєності праці розраховується відношенням середньорічної вартості засобів до середньооблікової чисельності робітників.

Рівень технічної озброєності визначається відношенням вартості виробничого устаткування до середньооблікової чисельності робітників.

Темпи його зростання зіставляються з темпами зростання продуктивності праці. Бажано, аби темпи зростання продуктивності праці випереджали темпи зростання технічної озброєності праці.

Дані для проведення аналізу забезпеченості підприємства основними засобами представимо в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Аналіз забезпеченості виробництва основними засобами

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	2411,80	2846,20	434,40	18,01
2. Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	1015,55	1069,75	54,20	5,34
активної частини	628,15	674,2	46,05	7,33
3. Середньооблікова чисельність працівників, ос.	21	21	–	–
з них робітників	15	15	–	–
4. Фондоозброєність праці робітників, тис. грн./ос.	67,7	71,32	3,62	5,35
5. Технічна озброєність праці робітників, тис. грн./ос.	41,88	44,95	3,07	7,33
6. Продуктивність праці робітників, тис. грн./ос.	160,79	189,75	28,96	18,01

Так фондоозброєність праці робітників підприємства збільшилась на 5,35% (3,62 / 67,7 · 100), а технічна озброєності праці робітників збільшилась на 7,33% (3,07 / 41,88 · 100). При цьому темпи приросту продуктивності праці становили 18,01% (28,96 / 160,79 · 100), тобто випереджали темпи зростання технічної та фондоозброєності праці.

Слід відзначити, що зростання продуктивності праці відбувалося більш швидкими темпами ніж зростання технічної озброєності та фондоозброєності праці (105,35 < 107,33 < 118,01).

Зазначену динаміку представимо на рисунку 2.7.

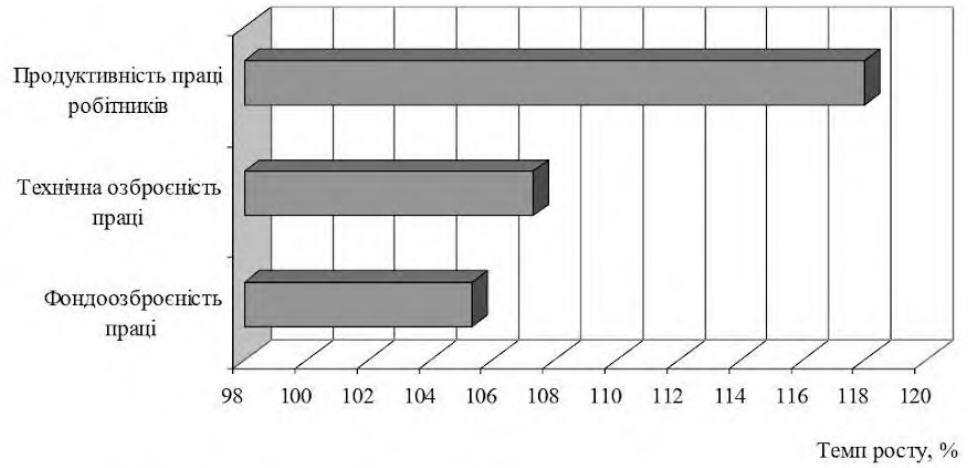

Рис. 2.7. Динаміка показників забезпеченості виробництва основними засобами

Для узагальнюючої характеристики ефективності використання основних засобів використовуються показники: фондовіддачі, фондомісткості, рентабельності.

Фондовіддача (fв) основних засобів визначається за формулою:

$$f_в = \frac{ТП}{Ф_{ср}}, \qquad (2.15)$$

де ТП – вартість товарної (валовою) продукції в незмінних цінах (виручка від реалізації продукції);

$Ф_{ср}$ – середньорічна вартість основних засобів.

Фондовіддача – показує, яка загальна віддача від використання кожної гривни, витраченої на основні засоби, наскільки ефективно вони використовуються на підприємстві.

Фондомісткість (fєм) – зворотний показник фондовіддачі, він показує долю витрат на основні засоби, що доводяться на випуск 1 грн. продукції і визначається:

$$f_{єм} = \frac{Ф_{ср}}{ТП}, \quad (2.16)$$

Рентабельність основних засобів (Роф) визначається:

$$Р_{оф} = \frac{П}{Ф_{ср}}, \quad (2.17)$$

де П – прибуток від реалізації продукції.

З метою глибокого аналізу ефективності використання основних засобів показник фондовіддачі визначається по всіх основних засобах і активній їх частині (машини і устаткування).

Розрахунок показників ефективності використання основних засобів аналізованого підприємства представимо в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Аналіз показників, що характеризують ефективність використання основних засобів

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	2411,80	2846,20	434,40	18,01
2. Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	180,80	182,50	1,70	0,94
3. Рентабельність продажу, %	7,496	6,412	-1,084	–
4. Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	1015,55	1069,75	54,20	5,34

Продовження таблиці 2.13

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
5. Середньорічна вартість машин і устаткування, тис. грн.	628,15	674,2	46,05	7,33
6. Питома вага активної частини основних засобів, %	61,85	63,02	1,17	–
7. Фондовіддача основних засобів, грн.	2,375	2,661	0,286	12,04
8. Фондовіддача активної частини основних засобів, грн.	3,840	4,222	0,382	9,95
9. Фондомісткість, грн.	0,421	0,376	-0,045	-10,69
10. Рентабельність основних засобів, %	17,80	17,06	-0,74	–

На підставі даних таблиці 2.13, можна зробити висновок про те, що в 2020 році в порівнянні з 2019 роком основні засоби підприємства використовуються більш ефективно. Спостерігається зростання показника фондовіддачі основних засобів на 0,286 грн. (2,661 – 2,375) або на 12,04% (0,286 / 2,375 · 100) до 2,661 грн. (2846,2 / 1069,75). Фондовіддача активної частини основних засобів в 2020 році в порівнянні з 2019 роком зросла на 0,382 грн. (4,222 - 3,84) або на 9,95% (0,382 / 3,84 · 100) та склала 4,222 грн. (2846,2 / 674,2).

Скорочення фондомісткості становило 0,045 грн. (0,376 - 0,421) або 10,69% (0,045 / 0,421 · 100).

Однак спостерігається скорочення рентабельності основних засобів на 0,74% (17,06 - 17,8) до 17,06%, що є негативним чинником.

Методом абсолютних різниць визначимо вплив на рівень рентабельності основних засобів факторів першого порядку – зміни фондовіддачі основних засобів та рентабельності продажу продукції.

Визначимо вплив на фондорентабельність зміни фондовіддачі основних засобів за формулою:

$$\Delta R_{\text{ÍÔ}_f} = (f_{i1} - f_{o0}) \cdot R_{\text{ïð}0}, \qquad (2.18)$$

де $R_{їð}$ – рентабельність продажу продукції.

$$\Delta R_{îÔ_{f}} = (2,661 - 2,375) \cdot 7,496 = 2,144\%.$$

Визначимо вплив на фондорентабельність зміни рентабельності продукції:

$$\Delta R_{îÔ_{Rið}} = (R_{ið1} - R_{ið0}) \cdot f_{o1}. \quad (2.19)$$

$$\Delta R_{îÔ_{Rið}} = (6,412 - 7,496) \cdot 2,661 = -2,884\%.$$

Таким чином, на зміну рівня рентабельності основних засобів позитивний вплив зробило лише зростання фондовіддачі основних засобів. Так за рахунок збільшення фондовіддачі основних виробничих засобів на 0,286 грн. (2,661 – 2,375) фондорентабельність збільшилась на 02,144%, а скорочення рентабельності продажу продукції на 1,084% (6,412 – 7,496) негативно вплинуло на фондорентабельність та призвело до її скорочення на 2,884%.

Сумарний вплив перерахованих факторів становить -0,74% (2,144 – 2,884), що відповідає загальному скороченню фондорентабельності в порівнянні з минулим роком.

Показниками першого рівня, що впливають на фондовіддачу основних засобів є: зміна частки (питомої ваги) активної частини засобів в загальній їх сумі та зміна фондовіддачі активної частини засобів:

$$f_o = ÏÂ^{âêò} \cdot f_o^{âêò}, \quad (2.20)$$

Розрахунок впливу чинників проведемо способом абсолютних різниць.

Визначимо вплив на фондовіддачу основних засобів зміни частки активної частини засобів в загальній їх сумі:

$$\Delta f_{o\ ÏÂ} = (ÏÂ_{1}^{âêò} - ÏÂ_{0}^{âêò}) \cdot f_{o\,0}^{âêò}; \qquad (2.21)$$

$\Delta f_{o\ ÏÂ} =$ (0,6302 - 0,6185) · 3,840 = 0,045 грн.

Визначимо вплив на фондовіддачу основних засобів зміни фондовіддачі активної частини засобів:

$$\Delta f_{o\ f_{акт}} = (f_{o1}^{акт} - f_{o\,0}^{акт}) \cdot ПВ_{1}^{акт}, \qquad (2.22)$$

$\Delta f_{o\ f_{акт}} =$ (4,222 - 3,84) · 0,6302 = 0,241 грн.

Сумарний вплив перерахованих чинників на зміну фондовіддачі основних виробничих засобів склав 0,286 грн. (0,045 + 0,241), що відповідає загальному відхиленню фондовіддачі основних виробничих засобів.

2.2.4. Аналіз показників використання оборотних коштів та матеріальних ресурсів

Одним із головних завдань аналізу оборотних коштів є визначення їх обсягу і структури, адже для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної діяльності підприємству необхідно мати достатній рівень поточних активів для того, щоб бути спроможним покрити дебіторські зобов'язання і зберегти свою ліквідність та платоспроможність. Для оцінки динаміки оборотних активів необхідно згрупувати статті активу балансу у окремі специфічні групи за ознакою ліквідності.

Склад та структуру оборотних коштів аналізованого підприємства за два роки представимо в таблицях 2.14 та 2.15.

Таблиця 2.14

Аналіз складу та структури оборотних коштів підприємства за 2019 рік

Показник	На початок звітного року		На кінець звітного року		Відхилення (±)	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	суми, тис. грн.	питомої ваги, %
1. Запаси	367,0	26,46	424,9	28,98	57,9	2,52
2. Дебіторська заборгованість	797,2	57,48	815,3	55,61	18,1	-1,87
3. Грошові кошти	78,8	5,68	52,4	3,57	-26,4	-2,11
4. Інші оборотні активи	144,0	10,38	173,5	11,83	29,5	1,45
Разом	1387,0	100,0	1466,1	100,0	79,1	–

Дані таблиці 2.14 свідчать про те, що в минулому 2019 році спостерігалося збільшення величини оборотних коштів аналізованого підприємства на 79,1 тис. грн. (1466,1 – 1387,0) до 1466,1 тис. грн.

Дане збільшення було викликано, в основному, значним зростанням величини запасів, яка зросла на 57,9 тис. грн. (424,9 – 367,0) або на 15,78% (79,1 / 367,0 · 100). Також спостерігається зростання розміру дебіторської заборгованості з 797,2 тис. грн. до 815,3 тис. грн. тобто на 18,1 тис. грн. (815,3 – 797,2) або на 2,27% (18,1 / 797,2 · 100) та зростання інших оборотних активів на 29,5 тис. грн. (173,5 – 144,0) або на 20,49% (29,5 / 144,0 · 100) до 173,5 тис. грн.

Величина грошових коштів скоротилась за 2019 рік на 26,4 тис. грн. (52,4 – 78,8), що склало 33,5% (26,4 / 78,8 · 100).

Найбільшу питому вагу в структурі оборотних коштів аналізованого підприємства займає, як на початок, так і на кінець 2019 року дебіторська заборгованість. На початок звітного року її частку в структурі оборотних коштів складала 57,48% (797,2 / 1387 · 100), а на кінець року вона дещо скоротилась до 55,61% (815,3 / 1466,1 · 100).

Найменша питома вага, як на початок, так і на кінець 2019 року доводиться на грошові кошти (найбільш мобільні оборотні активи) 5,68% (78,8 / 1387,0 · 100) на початок року та 3,57% (52,4 / 1466,1 · 100) на кінець 2019 року.

В таблиці 2.15 наведемо дані для аналізу складу та структуру оборотних коштів за звітний рік.

Таблиця 2.15

Аналіз складу та структури оборотних коштів підприємства за 2020 рік

Показник	На початок звітного року		На кінець звітного року		Відхилення (±)	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	суми, тис. грн.	питомої ваги, %
1. Запаси	424,9	28,98	413,7	23,66	-11,2	-5,32
2. Дебіторська заборгованість	815,3	55,61	1030,1	58,91	214,8	3,3
3. Грошові кошти	52,4	3,57	48,3	2,76	-4,1	-0,81
4. Інші оборотні активи	173,5	11,83	256,4	14,66	82,9	2,83
Разом	1466,1	100,0	1748,5	100,0	282,4	–

Розрахунки наведені в таблиці 2.15 свідчать, що станом на кінець 2020 року підприємство володіло оборотними коштами вартістю 1748,5 тис. грн. Порівняно з початком року збільшення склало 282,4 тис. грн. (1748,5 – 1466,1) або 19,26% (282,4 / 1466,1 · 100). Дане скорочення було викликано, в першу чергу, значним зростанням розміру дебіторської заборгованості, яке склало 214,8 тис. грн. (1030,1 – 815,3) або 26,35% (214,8 / 815,3 · 100). Також відбулося зростання величини інших оборотних активів з 173,5 тис. грн. до 256,4 тис. грн.

За іншими видами оборотних коштів спостерігається скорочення абсолютної величини. Так величина запасів скоротилась на 11,2 тис. грн. (413,7 – 424,9) або на 2,64% (11,2 / 424,9 · 100), а величина грошових коштів – на 4,1 тис. грн. (48,3 – 52,4) або на 7,82% (4,1 / 52,4 · 100).

Відзначимо, що значна частка дебіторської заборгованості (менш ліквідних засобів) як в минулому, так і в звітному році є негативним чинником і свідчить про значну залежність підприємства від фінансового стану партнерів. У разі погіршення фінансової діяльності дебіторів може відбутися значне зростання невиправданої дебіторської заборгованості, а, отже, і нестабільність фінансового стану підприємства.

Станом на кінець 2020 року найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів підприємства займає дебіторська заборгованість 58,91% (1030,1 / 1748,5 · 100); найменшу – грошові кошти (високоліквідні активи) – 2,76% (48,3 / 1748,5 · 100). Частка запасів склала 23,66% (413,7 / 1748,5 · 100), а інших оборотних активів 14,66% (256,4 / 1748,5 · 100).

Структуру оборотних коштів аналізованого підприємства представимо на рисунку 2.8.

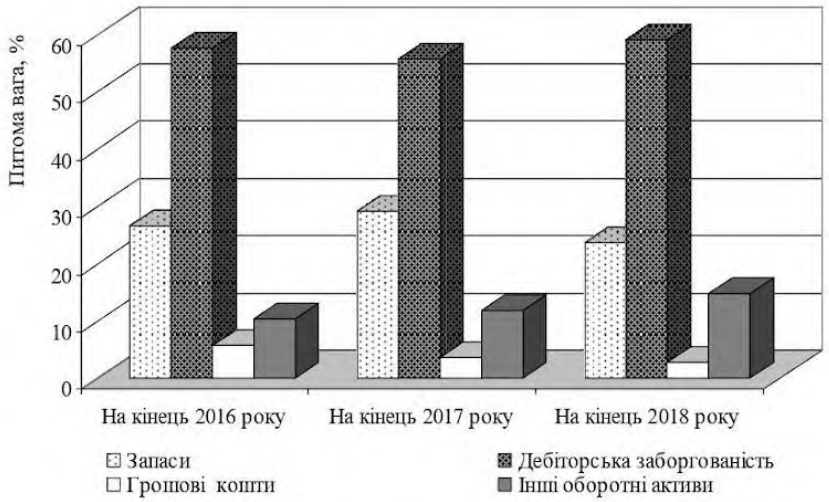

Рис. 2.8. Структура оборотних коштів підприємства

Фінансове положення підприємства знаходиться в безпосередній залежності від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються на реальні гроші.

На тривалість знаходження коштів в обороті впливають чинники зовнішнього і внутрішнього характеру. До чинників зовнішнього характеру відносяться сфера діяльності підприємства, галузева приналежність, масштаби підприємства, економічна ситуація в країні і пов'язані з нею умови господарювання підприємства. Внутрішні чинники – цінова політика підприємства, структура активів, методика оцінки запасів.

Швидкість обороту оборотних коштів підприємства є однією з якісних характеристик фінансової політики підприємства. Ефективність використання оборотних активів вимірюється швидкістю їх обороту. Чим швидше оборотні активи проходять усі стадії кругообігу (постачання, виробництво, реалізація), тим більше можна одержати продукції на кожну функціонуючу гривню, тим більшим може бути обсяг виробництва за рахунок ефективнішого використання оборотних засобів.

Коефіцієнт оборотності показує, скільки оборотів здійснили оборотні кошти за певний період, і розраховується за формулою:

$$К_{об} = \frac{РП}{ОК}, \qquad (2.23)$$

де $К_{об}$ – коефіцієнт оборотності, оборотів;

РП – вартість реалізованої продукції, грн.;

ОК – середній залишок оборотних коштів, грн.

Показником, оберненим коефіцієнту оборотності, є коефіцієнт завантаження оборотних коштів, який показує, скільки оборотних коштів припадає на одну грошову одиницю (гривню) реалізованої продукції за певний період. Величина цього показника обчислюється за формулою:

$$К_{завн} = \frac{ОК}{РП}, \qquad (2.24)$$

де $К_{заван}$ – коефіцієнт завантаження оборотних коштів.

Тривалість одного обороту (швидкість обороту) оборотних коштів визначається за формулою:

$$Т_{об} = \frac{Д}{К_{об}}, \quad (2.25)$$

або

$$Т_{об} = \frac{Д \cdot ОК}{РП}, \quad (2.26)$$

де $Т_{об}$ – тривалість одного обороту, днів,

Д – кількість днів періоду.

Періодом, за який визначають обсяг реалізованої продукції та середні залишки оборотних коштів може бути місяць (30 днів), квартал (90 днів), рік (360 днів).

Розрахуємо показники ефективності використання оборотних коштів, результати розрахунків наведемо в таблиці 2.16.

Дані таблиці 2.16 показують, що у звітному році в порівнянні з минулим роком відбулося збільшення середніх залишків оборотних коштів на 180,75 тис. грн. (1607,3 – 1426,55) або на 12,67% (180,75 / 1426,55 · 100). Загальна величина середніх залишків оборотних коштів у звітному році склала 1607,3 тис. грн.

Таблиця 2.16

Аналіз показників ефективності використання оборотних коштів

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2411,80	2846,20	434,4	18,01
2. Середні залишки оборотних коштів, тис. грн.	1426,55	1607,3	180,75	12,67
3. Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	180,8	182,5	1,7	0,94
4. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	1,6907	1,7708	0,0801	4,74
5. Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	0,5915	0,5647	-0,0268	-4,53
6. Тривалість одного обороту, днів	213	203	-10	-4,69
7. Рентабельність оборотних коштів, %	12,67	11,35	-1,32	–

При цьому спостерігається збільшення коефіцієнта оборотності оборотних коштів на 0,08 (1,77 – 1,69) до 1,77 обертів (2846,2 / 1607,3). Відповідно оборотність оборотних коштів у звітному році прискорилась на 10 днів (203 – 213) порівняно із минулим роком та склала 203 дні (360 / 1,77).

При цьому скоротилась рентабельність оборотних коштів на 1,32% (11,35 – 12,67) до 11,35% (182,5 / 1607,3 · 100).

Основними показниками, що характеризують ефективність використання матеріальних ресурсів є матеріалоємність продукції, матеріаловіддача, питома вага матеріальних ресурсів в собівартості продукції, співвідношення темпів росту обсягу продукції і матеріальних витрат. Результати розрахунків наведемо в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Аналіз рівня ефективності використання матеріальних ресурсів

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2411,80	2846,20	434,4	18,01
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2231,00	2663,70	432,7	19,39
3. Матеріальні затрати, тис. грн.	978,50	1243,10	264,6	27,04
4. Матеріалоємність продукції, коп.	40,57	43,68	3,11	7,67
5. Матеріаловіддача, грн.	2,46	2,29	-0,17	-6,91
6. Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, %	43,86	46,67	2,81	–
7. Коефіцієнт співвідношення темпів зростання обсягів виробництва і темпів зростання матеріальних витрат	–	0,93	–	–

Дані таблиці 2.17 свідчать, що в 2020 році в порівнянні з 2019 роком відбулося збільшення зальної величини матеріальних затрат (перевитрата матеріалів) на 264,6 тис. грн. (1243,1 – 978,5). Спостерігається зростання матеріалоємності продукції на 3,11 коп. (43,68 – 40,57).

Зростання матеріалоємності продукції сприяло зменшенню її матеріаловіддачі з 2,46 грн. до 2,29 грн., тобто на 0,17 грн. (2,29 – 2,46) або на 6,91% (0,17 / 2,46 · 100).

Питома вага матеріальних затрат у собівартості продукції у 2020 році в порівнянні з 2019 зросла з 43,86% (978,5 / 2231,0 · 100) до 46,67% (1243,1 / 2663,7 · 100), тобто на 2,81% (46,67 – 40,57).

Коефіцієнт співвідношення темпів зростання обсягів виробництва і темпів зростання матеріальних витрат склав 0,93, що свідчить, що темпи зростання матеріальних витрат, випереджають темпи зростання виручки від реалізації продукції.

Обсяг матеріальних витрат дорівнює:

$$М = Q \cdot МЄ, \quad (2.27)$$

що дозволить провести факторний аналіз зміни матеріальних витрат.

Показниками першого рівня, що впливають на рівень матеріальних витрат є:

в тому числі за рахунок змін:

зміна обсягу виготовленої продукції (наданих послуг) ($\Delta М_q$);

зміна матеріалоємності ($\Delta М_{МЄ}$).

Розрахунок впливу чинників проведемо способом абсолютних різниць:

$$\Delta М_q = (Q_1 - Q_0) \cdot МЄ_0, \quad (2.28)$$

$$\Delta М_{МЄ} = (МЄ_1 - МЄ_1) \cdot Q_1, \quad (2.29)$$

Проведемо розрахунок впливу факторів на зміну величини матеріальних витрат.

За формулою (2.28) розрахуємо зміну величини матеріальних витрат за рахунок зміни обсягу виручки від реалізації:

$\Delta М_q = (2846,2 - 2411,8) \cdot 40,57 = 176,23$ тис. грн.

За формулою (2.29) розрахуємо зміну величини матеріальних витрат за рахунок зміни матеріалоємності продукції:

$\Delta М_{МЄ} = (43,68 - 40,57) \cdot 2846,2 = 88,51$ тис. грн.

Сумарний вплив факторів становитиме:

$\Delta M = 176,23 + 88,51 = 264,74$ тис. грн.

Тобто, за рахунок збільшення виручки від реалізації продукції (послуг) на 434,4 тис. грн. (2846,2 – 2411,8) матеріальні витрати зросли на 176,23 тис. грн., а за рахунок зростання матеріалоємності продукції на 3,11 коп. (43,68 – 40,57) матеріальні витрати збільшились на 88,51 тис. грн.

Сумарний вплив чинників склав 264,74 тис. грн., що відповідає збільшенню величини матеріальних витрат у порівнянні з минулим роком.

2.2.5. Аналіз витрат на виробництво, прибутку та рентабельності

У системі показників, що характеризують ефективність господарської діяльності підприємства, одне з провідних місць належить собівартості продукції та витратам на виробництво продукції. Неухильне їх зниження є важливим фактором зростання прибутку.

Собівартість продукції – це основний якісний показник роботи підприємства. Її рівень відбиває досягнення та недоліки роботи як підприємства в цілому, так і кожного структурного підрозділу.

За ринкових відносин завдання щодо зниження собівартості продукції централізовано не планується, а ефективність роботи підприємств оцінюється за допомогою показника прибутку. Однак це ще більше посилює значення проблеми зниження собівартості, бо від рівня собівартості залежить конкурентоспроможність продукції, фінансовий стан підприємства, матеріальний та культурний рівень життя його працівників, виконання надходжень до бюджету країни.

Аналіз собівартості продукції має такі завдання: перевірка обґрунтованості прийнятих управлінських рішень щодо собівартості; об'єктивна оцінка виконання прийнятих рішень, під час якої виявляються відхилення фактичних витрат від планових; з'ясування чинників цих

відхилень; підрахунок резервів дальшого зниження собівартості продукції; розроблення заходів із мобілізації внутрішньовиробничих резервів та використання їх у виробництві.

Міра ефективності використання матеріальних, трудових і грошових засобів з найбільшою повнотою розкривається під час вивчення собівартості продукції, бо об'єктом аналізу стають ресурси підприємства, використані для основної діяльності.

Аналіз собівартості продукції починають із загальної оцінки собівартості, визначають відхилення звітних показників від показників минулого періоду, їх динаміку, виявляють фактори, що вплинули на це відхилення, роблять відповідні висновки.

Практично аналізуються витрати підприємства, безпосередньо пов'язані з виробництвом і збутом продукції, виконанням робіт та наданням послуг.

Для аналізу витрат підприємства скористуємось даними таблиці 2.18.

Таблиця 2.18

Структура витрат підприємства

Елементи витрат	2019 рік		2020 рік		Відхилення, (±)
	тис. грн.	питома вага,%	тис. грн.	питома вага,%	
1. Матеріальні витрати	978,5	43,86	1243,1	46,67	264,60
2. Витрати на оплату праці	828,00	37,11	954,10	35,82	126,10
3. Відрахування на соціальні заходи	182,20	8,17	209,90	7,88	27,70
4. Амортизація	146,8	6,58	174,3	6,54	27,50
5. Інші операційні витрати	95,50	4,28	82,30	3,09	-13,20
6. Разом витрат	2231,00	100,0	2663,70	100,0	432,70

Дані таблиці 2.18 свідчать про те, що у 2020 році в порівнянні з 2019 роком витрати підприємства збільшились на 432,7 тис. грн. (2663,7 – 2231,0) та становили у 2020 році 2663,7 тис. грн.

Найбільшу частку у структурі витрат займають матеріальні витрати – 43,86% (978,5 / 2231,0 · 100) у минулому – 2019 році, та 46,67% (1243,1 / 2663,7 · 100) – у звітному 2020 році.

Найменша питома вага доводиться на інші операційні витрати – 3,09% (82,3 / 2663,7 · 100) у звітному році, при значенні у минулому році 4,28% (95,5 / 2231,0 · 100).

Відзначимо, що за аналізований період значних змін в структурі витрат підприємства не відбулося.

Для більшої наочності структуру витрат підприємства представимо графічно (рисунок 2.9).

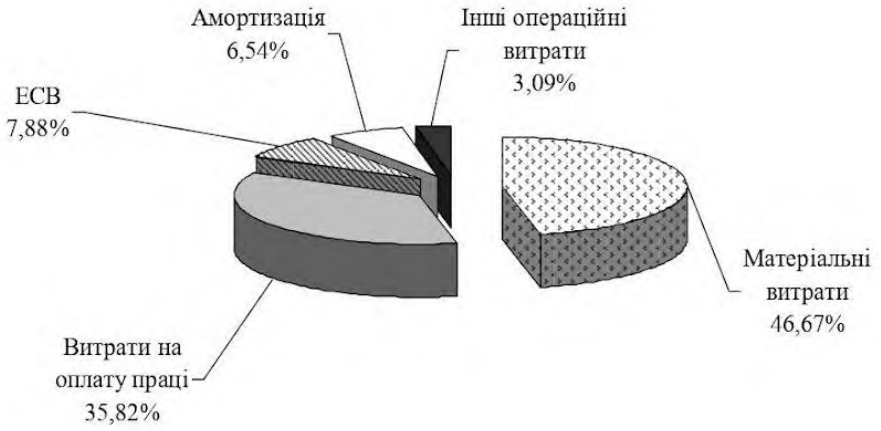

Рис. 2.9. Структура витрат на виробництво у 2020 році

Важливе значення при аналізу витрат підприємства на виробництво та реалізацію продукції (товарів, робіт, послуг) має вивчення показника витрат на 1 грн. реалізованої продукції.

Показник витрат на 1 грн. реалізованої продукції (З), обчислюється за формулою:

$$З = \frac{С}{РП} \quad (2.30)$$

де С – виробництво та реалізацію продукції (товарів, робіт, послуг) (собівартість продукції);

РП – вартість реалізованої продукції в цінах реалізації.

Цей показник одночасно може певною мірою виконувати роль показника рентабельності виробництва. Дані для аналізу представимо в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Аналіз витрат на 1 грн. реалізованої продукції

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	2411,80	2846,20	434,40	18,01
2. Витрати на виробництво та реалізацію продукції, тис. грн.	2231,00	2663,70	432,70	19,39
3. Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, коп.	92,5	93,59	1,09	1,18

З даних таблиці 2.19 видно, що витрати на 1 грн. реалізованої продукції в звітному році збільшились в порівнянні з минулим роком на 1,09 коп. (93,59 – 92,5) або на 1,18% (0,16 / 92,66 · 100), що є негативним моментом в діяльності підприємства та призведе до скорочення прибутковості його діяльності.

Кінцевим позитивним результатом господарської діяльності підприємства є прибуток.

Прибуток – це грошовий дохід, утворений в результаті виробничо-господарської діяльності. Прибуток виконує наступні основні функції:

оцінки підсумків діяльності підприємства;

розподілу (розподіл доходу між підприємством і державою, підприємством і його робітниками, між сферою виробництва і невиробничою сферою);

джерела утворення засобів економічного стимулювання і соціальних засобів.

Отже, в зростанні прибутку зацікавлено як підприємство, так і держава. На підприємствах приріст прибутку досягається не лише завдяки збільшенню трудового внеску колективу підприємства, але і за рахунок багатьох інших чинників. Саме тому на кожному підприємстві необхідно систематично аналізувати формування, розподіл і використання прибутку. Цей аналіз має надзвичайно важливе значення і для зовнішніх суб'єктів (місцевих бюджетів, фінансових і податкових органів, банків).

Головними завданнями аналізу фінансових результатів підприємства є:

систематичний контроль за виконанням планів здобуття прибутку;

виявлення чинників формування показників прибутку і розрахунки їх впливу;

вивчення напрямів і тенденцій розподілу прибутку;

виявлення резервів збільшення прибутку;

розробка заходів для використання виявлених резервів.

В таблиці 2.20 наведені дані для аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Дані таблиці 2.20 показують, що в звітному 2020 році прибуток від реалізації продукції в порівнянні з 2019 роком збільшився на 1,7 тис. грн. (182,5 – 180,8) або на 0,94% (1,7 / 180,8 · 100) та склав 182,5 тис. грн.

Таблиця 2.20

Аналізу фінансових результатів діяльності підприємства

Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	2411,80	2846,20	434,40	18,01
2. Витрати на виробництво та реалізацію продукції, тис. грн.	2231,00	2663,70	432,70	19,39
3. Прибуток від реалізації продукції (валовий прибуток), тис. грн.	180,80	182,50	1,70	0,94
4. Рентабельність продукції, %	8,1	6,85	-1,25	–
5. Чистий прибуток, тис. грн.	148,26	149,65	1,39	0,94

Однак рентабельність продукції в порівнянні з 2019 роком у 2020 році скоротилась на 1,25% (6,85 – 8,1) та склала 6,85%.

Визначимо чинники, що вплинули на рентабельність продукції.

На першому етапі розрахуємо умовну рентабельність ($Р_{ум}$) як відношення прибутку за звітний рік до повної собівартості минулого року:

$$Р_{ум} = 182,5 / 2231,0 \cdot 100 = 8,18\%.$$

Різниця між розрахованою умовною рентабельністю і рентабельністю за минулий рік покаже вплив збільшення прибутку на зміну рентабельності послуг ($\Delta Р_{\Delta П}$):

$$\Delta Р_{\Delta П} = 8,18 - 8,1 = 0,08\%.$$

На наступному етапі визначимо вплив збільшення суми собівартості послуг (продукції) на зміну рентабельності послуг ($\Delta Р_{\Delta С}$):

$$\Delta Р_{\Delta С} = 6,85 - 8,18 = -1,33\%.$$

Таким чином, загальне відхилення рентабельності послуг ($\Delta Р$) склало:

$\Delta P = 0,08 - 1,33 = -1,25\%,$

що відповідає загальному відхиленню по рентабельності продукції в порівнянні з минулим роком.

Таким чином, за рахунок збільшення отриманого підприємство у звітному році прибутку рентабельність продукції збільшилась на 0,08%, а за рахунок збільшення витрат на виробництво та реалізацію продукції рентабельність продукції скоротилась на 1,25%.

В цілому слід зауважити, що за проаналізований період спостерігається покращення більшої частини економічних показників діяльності підприємства: зростає виручка від реалізації продукції, зростає продуктивність праці працюючих, їх оплата праці, зростає фондовіддача, фондоозброєність, технічна озброєність, прискорюється оборотність оборотних коштів, збільшується прибуток, однак зростає матеріалоємність, витрати на 1 грн. реалізованої продукції та, відповідно, скорочуються показники рентабельності.

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Обґрунтування заходів щодо покращення економічних показників діяльності підприємства

В сучасних ринкових умовах господарювання особливо гостро постає питання обґрунтування планових економічних показників діяльності підприємства.

При обґрунтуванні та плануванні економічних показників діяльності підприємства враховуються чинники підвищення ефективності виробництва за основними напрямами розвитку і вдосконалення виробництва. Ці напрями охоплюють комплекси технічних, організаційних і соціально-економічних заходів, на основі яких досягається економія живої праці, витрат і ресурсів, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції.

При розробці заходів, направлених на покращення економічних показників діяльності підприємства, необхідно враховувати специфічні особливості підприємства, обумовлені призначенням продукції, що виробляється, технічним рівнем виробництва, технологією збуту, а також умовами виробництва, як зовнішніми, так і внутрішніми.

Для ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» пропонуємо наступні заходи, що забезпечать збільшення обсягу виробництва та реалізації та покращення економічних показників діяльності:

розширення ринку збуту продукції;

прискорення збуту і реалізації продукції;

розширення асортименту продукції;

скорочення браку продукції;

використання виявлених резервів.

Заходи по розширенню асортименту продукції включають.

В умовах низьких температур клейкі стрічки такі як скотч, можуть не справлятися із завданням якісного обклеювання. Що б задовольнити потреби клієнтів по якісному обклеюванню в зимовий час, пропонується ввести в продаж скотч із зимовою добавкою в клей, який по характеристиках майже не поступається каучуковому скотчу, але значно дешевше.

В останні часи скотч став використовуватися і для деяких будівельних і обробних робіт. Оскільки звичайний скотч для цього не призначений, з'явився спеціальний скотч – алюмінієвий і армований скотч.

Алюмінієвий скотч представляє собою фольгу з клейовим шаром. Сфера застосування алюмінієвого скотча досить широка, оскільки він володіє унікальними властивостями. Оскільки фольга не пропускає вологу і тепло, алюмінієвий скотч широко використовується в різних гідроізоляційних і теплоізоляційних роботах. Наприклад, для герметизації і з'єднання стиків труб. Також алюмінієвий скотч використовується при монтажі системи вентиляції і кондиціонування. Оскільки алюмінієвий скотч чудово захищає від проникнення грязі, вологи і пари, його часто використовують для захисту пошкоджених частин устаткування. В цьому випадку скотч може захищати від корозії металу. Як і будь-яка фольга, алюмінієвий скотч відображає світло і сонячні промені. Ця властивість допомагає захищати за допомогою алюмінієвого скотча різні пластмасові деталі від деформації при нагріванні на сонці. Алюмінієвий скотч знаходить своє вживання і просто для з'єднання різних стиків і захисту швів.

Армований скотч – є тканинною основою з поліетиленовим покриттям. Внутрішня сторона також є клейкою. Армований скотч відрізняється високою міцністю і вологонепроникністю. Застосовується армований скотч для самих різних робіт. Так само, як і алюмінієвий скотч, армований використовується для проведення різних ізоляційних робіт. Ізоляційні властивості армованого скотча дозволяють йому захищати самі різні поверхні від проникнення вологи, повітря і пари. Окрім цього

армований скотч прекрасно справляється із завданням закріплення різних деталей конструкцій. Це може згодитися як для ремонту, так і для безпечного транспортування вантажів.

Як армований, так і алюмінієвий скотчи прості у використанні. Для роботи з ними не потрібно користуватися якими-небудь спеціальними пристосуваннями.

Таким чином, пропонується випуск наступних нових видів продукції:

морозостійкий акриловий скотч;

алюмінієвий скотч;

армований скотч.

Виробництво нових видів скотчу дозволить розширити ринку збуту продукції за рахунок нових клієнтів – підприємств будівельної галузі.

Розрахунок планового доходу від виробництва та реалізації нових видів продукції представимо в таблиці 3.1.

Під час розрахунку виходимо з того, що один джамбо-рулон має стандартні розміри 1615 мм × 4000 м, то з одного джамбо-рулона можливо виробити 33 шт. 48 мм рулонів по 4000 м, або 13200 шт. (48 мм × 10 метрів).

Таблиця 3.1

Розрахунок планового доходу від виробництва нових видів продукції

Вид продукції	Ціна 1 рулону, грн.	Кількість рулонів, шт.	Виручка від реалізації продукції, грн.
1. Морозостійкий акриловий скотч			
60 метрів	15,5	1100	17050
90 метрів	19,5	733	14293,5
2. Алюмінієвий скотч			
10 метрів	13,6	3300	44880
25 метрів	24,4	1980	48312
50 метрів	37,5	990	37125
3. Армований скотч			
10 метрів	18,6	3300	61380
25 метрів	33,3	1980	65934
50 метрів	53,5	990	52965
4 Всього			341939,5

Таким чином, додатковий випуск трьох видів скотчу дозволить збільшити річний дохід на 341,94 тис. грн.

Скорочення браку продукції можливо досягти за рахунок змін в технологічному устаткуванні.

У комплект технологічної лінії по виготовленню скотча пакувального на ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» входить наступне основне устаткування:

основний верстат по нарізці скотча. На ньому відбувається різання джамбо-рола, розміром 1615 мм × 4000 м (6000 м, 8000 м) під розмір готового рулону скотча (45 мм, 48 мм, 72 мм);

верстат, що нарізує картонні втулки, розміром 45 мм, 48 мм, 72 мм з великої втулки завдовжки 1320 мм;

верстат, що виробляє зняття рулонів і завантаження картонних втулок на вали верстата по нарізці скотча;

пакувальний верстат;

спайщик термоусадної плівки.

Дана технологічна лінія має відносно невеликі габаритні розміри: довжина 12 метрів, ширина – 1,5 метра, висота – 3,2 метра.

Етапи виробництва:

Втулка завдовжки 1,32 м поміщається у верстат по нарізці картонної втулки і нарізується на невеликі втулки шириною 48 мм (45 мм або 72 мм). Потім ці невеликі втулки подаються в бункер верстата установки картонної втулки, який одягає їх під тиском на вали верстата по нарізці скотча. Заряджені вали (вали з втулкою) поміщаються у верстат по нарізці скотча. У верстаті по нарізці скотча встановлений джамбо-ролл шириною 1615 м × 4000 м (6000м або 8000м), проходить через ріжучий вал, полотно джамбо-ролла розпускається на необхідну кількість стрічок, які розподіляються певним чином на втулки, які вже закріплені на валу верстата. Стрічки мають ширину 48 мм (45 мм або 72 мм). Згідно програмі, яка задається кнопками на панелі верстата, скотч розрізає і перемотується на

втулки в заданій кількості, в даному випадку це 100 м. Після даної операції вали верстата зупиняються і їх виймають, поміщають у верстат установки втулок на вали, де відбувається процес витягання готових роликів із скотчем і одночасне одягання на вали втулок. Потім скотч формується по 6 штук, обтягується термоусадочним рукавом і поміщається в термоусадочну машину, де відбувається усадка пропіленового рукава і обтягування роликів скотча. Що покращує упаковку, забезпечуючи правильне зберігання і транспортування.

Однак в процесі нарізки і намотування скотча інколи відбувається зсув стрічок скотча відносно країв втулки, утворюються браковані ролики. Для усунення даного браку пропонується закупка та встановлення верстата для перемотування бракованих роликів (міні-верстат), на якому даний недолік можна буде усунути.

Міні-верстат для контролю якості намотування липкої стрічки – призначений для перемотування бракованих роликів із скотчем, а також для перевірки натягнення і довжини намотування.

Технічні характеристики:

максимальний діаметр намотування 300 мм;

максимальна ширина намотування 100 мм;

внутрішній діаметр картонної втулки 25,4 – 76,2 мм;

Швидкість намотування 180 м/хвилину;

вага 70 кг;

габарити верстата 550 х 480 х 580 мм.

Виробляється даний верстат в Китаї, постачальник фірма Intertrade-Ukraine-China. Вартість міні-верстату становить 95 тис. грн.

Встановлення даного міні-верстату дозволить збільшити обсяг реалізації за рахунок скорочення браку на 3,5% або на 84,41 тис. грн. (2411,8 · 0,035).

Загальне збільшення виручки від реалізації продукції з урахуванням того, що залишаться незмінними існуючі обсяги виробництва та реалізації та

з урахуванням запланованого розширення асортименту та скорочення браку становитиме 426,35 тис. грн. (341,94 + 84,41).

З метою підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» планується використання виявлених резервів покращення використання трудових ресурсів та основних засобів. Так в ході аналізу використання трудових ресурсів було виявлено резерви збільшення фонду робочого часу та продуктивності праці працюючих за рахунок скорочення цілодобових простоїв та внутрішньозмінних простоїв.

3.2. Планування основних економічних показників діяльності підприємства

3.2.1. Планування показників забезпеченості підприємства персоналом

Проектом плану збільшення численності робітників підприємства не передбачено.

Плановий склад та структуру персоналу підприємства представимо в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Планування складу та структури персоналу підприємства

Категорії персоналу	2020 рік		Проект плану		Відхилення	
	чисельність осіб	питома вага, %	чисельність осіб	питома вага, %	абс., (±)	по питомій вазі, %
Персонал всього у тому числі:	21	100,0	21	100,0	–	–
робітники	15	71,43	15	71,43	–	–
керівники	4	19,05	4	19,05	–	–
фахівці	2	9,52	2	9,52	–	–

Планові показники ефективності використання трудових ресурсів підприємства з урахуванням виявлених резервів представимо в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Планування показників використання трудових ресурсів підприємства

Показник	2020 рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2846,20	3272,55	426,35	14,98
2. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	21	21	–	–
3. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	15	15	–	–
4. Питома вага робітників у складі працюючих, %	71,43	71,43	–	–
5. Загальна кількість відпрацьованих всіма робітниками:				
людино-днів	3570	3630	60	1,68
людино-годин	27489	29040	1551	5,64
6. Кількість відпрацьованих днів одним робітником	238	242	4	1,68
7. Тривалість робочого дня, годин	7,7	8	0,3	3,9
8. Середня кількість годин відпрацьованих одним робітником	1832,6	1936	103,4	5,64
9. Середньорічний виробіток, грн./ос.:				
одного працюючого	135533,33	155835,71	20302,38	14,98
одного робітника	189746,67	218170,0	28423,33	14,98
10. Середньоденний виробіток одного робітника, грн./ос.	797,25	901,53	104,27	13,08
11. Середньогодинний виробіток одного робітника, грн./ос.	103,54	112,69	9,15	8,84

Таким чином, збільшення фонду робочого часу планується досягти за рахунок:

збільшення кількості днів відпрацьованих одним робітником (ΔФРЧ $_{Д}$) на:

ΔФРЧ $_{Д}$ = + 4 · 15 · 7,7 = 462 годин;

збільшення тривалості робочого дня (ΔФРЧ $_{Т}$) на:

ΔФРЧ $_{Т}$ = + 0,3 · 15 · 242 = 1089 годин.

збільшення чисельності робітників не планується, тому не надасть вплив на зміну фонду робочого часу

ΔФРЧ $_{ЧР}$ = 0 · 238 · 7,7 = 0 годин

Загальна величина запланованого збільшення фонду робочого часу становить 1551,0 годин (462 + 1089).

Відповідно плановий фонд робочого часу становитиме 29040 людино-годин.

Дані таблиці 3.3 свідчать про те, що планується збільшення середньорічного виробітку одного працюючого на 20302,38 грн./ос. (155835,71 – 135533,33) або на 14,98% (20302,38 / 135533,33 · 100) та збільшення середньорічного виробітку одного робітника на 28423,33 грн./ос. (218170 – 189746,67) або на 14,98% (28423,33 / 189746,67 · 100).

Середньогодинний виробіток одного робітника за проектом плану зросте на 9,15 грн./ос. (112,69 – 103,54) або на 8,84% (9,15 / 103,54 · 100) та становитиме 112,69 грн./ос.

Планове збільшення продуктивності праці працюючих планується досягни за рахунок лише за рахунок збільшення середньорічного виробітку одного робітника:

ΔПВ$_{р}$ = + 28423,33 · 71,43 / 100 = 20302,78 грн.

Збільшення питомої ваги робітників у складі промислово-виробничого персоналу не планується, тому даний чинник не надасть впливу на зміну середньорічного виробітку одного робітника:

ΔПВ$_{пв}$ = 0 · 189746,67 / 100 = 0.

Збільшення середньорічної продуктивності праці робітників планується досягни за рахунок:

збільшення кількості відпрацьованих днів (скорочення цілодобових простоїв) на:

$\Delta РВ_Д = + 4 \cdot 7,7 \cdot 103,54 = 3189,03$ грн.

збільшення тривалості робочого дня на:

$\Delta РВ_Т = + 0,3 \cdot 242 \cdot 103,54 = 7517,0$ грн.

збільшення середньогодинного виробітку одного робітника на:

$\Delta РВ_{ГВ} = + 9,15 \cdot 242 \cdot 8,0 = 17714,4$ грн.

На наступному етапі проведемо планування витрат на оплату праці. Розрахунки зведемо в таблицю 3.4.

Таблиця 3.4

Планування заробітної плати

Показник	2020 рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Фонд оплати праці персоналу, тис. грн.	954,10	1069,55	115,45	12,1
2. Середньооблікова чисельність працюючих, осіб	21	21	–	–
3. Середньорічна заробітна плата одного працюючого, тис. грн.	45433,33	50930,75	5497,42	12,1
4. Середньомісячна заробітна плата одного працюючого, тис. грн.	3786,11	4244,23	458,12	12,1
5. Зарплатомісткість продукції, грн.	0,3352	0,3268	-0,0084	-2,51

Як свідчать дані таблиці 3.4, в результаті проведених розрахунків фонд оплати праці працюючих зросте на 115,45 тис. грн. (1069,55 – 954,1) та становитиме 1069,55 тис. грн., відповідно середньомісячна заробітна плата одного працюючого зросте на 458,12 грн. (4244,23 – 3786,11) та становитиме 4244,23 грн. (заплановане зростання середньомісячної заробітної плати

встановлено на рівні зростання мінімальної заробітної плати, встановленої на 2019 рік).

На наступному етапі планування розрахуємо планову вартість основних засобів підприємства та показники, що характеризують їх використання.

3.2.2. Планування показників використання основних засобів

Як зазначалося, проектом плану передбачено встановлення міні-верстату для контролю якості намотування липкої стрічки. Загальна вартість капітальних вкладень на придбання верстату з урахуванням витрат на транспортування та монтаж становить 127000 грн. Розрахунок планової вартості основних засобів представимо в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Планування складу та структури основних засобів

Показник	Вартість на початок року		Посту-пило, тис. грн.	Вибуло, тис. грн.	Вартість на кінець року		Відхилення	
	тис. грн.	питома вага,%			тис. грн.	питома вага,%	абс., (±)	відн., %
Основні засоби, всього	1106,2	100,0	127,0	–	1233,2	100,0	127,0	11,48
у тому числі активна частина	709,6	64,15	127,0	–	836,6	67,84	127,0	17,9

Тобто вартість активної частини основних засобів підприємства на кінець звітного року збільшиться на 127,0 тис. грн. (836,6 – 709,6) або на 17,9% (127 / 709,6 · 100) та складе 836,6 тис. грн. Зростання вартості основних засобів підприємства планується на 11,48% (127 / 1106,2 · 100) до 1233,2 тис. грн.

Відповідно середньорічна вартість основних засобів складе 1169,7 тис. грн. ((1233,2 + 1106,2) / 2). Основні засоби підприємства планується оновити на 10,3% (127 / 1233,2 · 100), а їх активну частину на 15,18% (127 / 836,6 · 100).

Планові показники ефективності використання основних засобів наведемо в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Планування показників використання основних засобів підприємства

Показник	2020 рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2846,20	3272,55	426,35	14,98
2. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1069,75	1169,7	99,95	9,34
3. Середньорічна вартість машин і устаткування, тис. грн.	674,2	773,1	98,90	14,67
4. Питома вага активної частини засобів	0,6302	0,6609	0,0307	4,87
5. Фондовіддача основних засобів, грн.	2,66	2,8	0,14	5,26
6. Фондовіддача на 1 грн. вартості машин і устаткування, грн.	4,22	4,23	0,01	0,24
7. Фондомісткість, грн.	0,376	0,357	-0,019	-5,05
8. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	21	21	–	–
9. Середньооблікова чисельність робітників, осіб	15	15	–	–
10. Фондоозброєність праці, тис. грн./осіб	71,32	77,98	6,66	9,34
11. Технічна озброєність праці, тис. грн./осіб	44,95	51,54	6,59	14,66
12. Продуктивність праці робітників, тис. грн./осіб	189,75	218,17	28,42	14,98

Дані таблиці 3.6 свідчать про те, що заплановане збільшення середньорічної вартості основних засобів становить 99,95 тис. грн.

(1169,7 – 1069,75) або 9,34% (99,95 / 1069,75 · 100), а заплановане збільшення середньорічної вартості активної частини основних засобів становить 98,9 тис. грн. (773,1 – 674,2) або 14,67% (98,9 / 674,2 · 100).

В плановому році відбудеться зростання показників ефективності використання основних засобів так фондовіддача основних засобів зросте на 0,14 грн. (2,8 – 2,66) або на 5,26% та становитиме 2,8 грн. (3272,55 / 1169,7).

Зростання фондовіддачі активної частини основних засобів очікується на 0,01 грн. (4,23 – 4,22) або на 0,24% (0,01 / 4,22 · 100), фондомісткість скоротиться на 0,019 грн. (0,357 – 0,376) або 5,05% до 0,357 грн.

Проектом плану передбачено покращення показників забезпеченості робітників основними засобами. Так планується збільшення фондоозброєності праці робітників на 9,34% (6,66 / 71,32 · 100), а технічної озброєності на 14,66% (6,59 / 44,95 · 100).

3.2.3. Планування витрат на виробництво продукції на фінансових результатів діяльності

Планування витрат на виробництво проведемо за елементами витрат враховуючи наступне.

Сучасні західні концепції класифікують витрати виробництва, беручи за критерій залежність або незалежність їх від обсягу виробництва.

Постійні витрати – це витрати, величина яких не залежить від зміни обсягу продукції. До постійних витрат підприємства відносяться такі витрати як орендна плата, амортизація основного капіталу, страхові внески, утримання управлінського персоналу. Постійні витрати виплачують навіть тоді, коли продукцію взагалі не виробляють.

Змінні витрати – це витрати, величина яких у короткостроковому періоді змінюється залежно від зміни обсягу продукції. Вони складаються з витрат на сировину, заробітну плату, пальне, тобто містять усі витрати, які не належать до постійних.

Тобто при збільшення обсягу виробництва (виручки від реалізації) на 14,98% величина матеріальних витрат (змінних витрат) також повинна зрости на 14,98%. Величина інших операційних витрат та амортизації (постійних витрат) залишаться незмінними при зростанні обсягу виробництва. Однак при розрахунку величини амортизації слід врахувати, що згідно з проектом заходів у плановому році вартість основних засобів планується збільшити на 127 тис. грн. відповідно повинна зрости і сума амортизаційних відрахувань. Згідно Податкового кодексу України мінімально допустимі строк корисного використання машин та обладнання (група 4) становить 5 років. На ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» амортизація основних засобів нараховується із застосуванням прямолінійного методу згідно за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів. При закупівлі нового обладнання на суму 127 тис. грн. щорічна сума амортизаційних відрахувань збільшиться на 25,4 тис. грн. (127 / 5).

Плановий розмір витрат на оплату праці визначено у розділі 3.2.2. Згідно наведеним розрахункам витрати на оплату праці в плановому році становитимуть 1069,55 тис. грн.

Результати розрахунку витрат на виробництво продукції (товарів, робіт, послуг) представимо в таблиці 3.7.

Дані таблиці 3.7 свідчать, що у плановому році розмір витрат на виробництво становитиме 3016,17 тис. грн., тобто планове збільшення витрат на виробництво ставитиме 352,47 тис. грн. (3016,17 – 2663,7) або 13,23% (352,47 / 2663,7 · 100).

Структура витрат згідно з проектом плану суттєвих змін не зазнає. Найбільша питома вага, як і у минулому році буде доводитися на матеріальні витрати 47,39% (1429,32 / 3078,31 · 100), а найменша – на інші операційні витрати 2,73% (82,3 / 3078,31 · 100).

Таблиця 3.7

Планування витрат на виробництво продукції (послуг)

Елементи витрат	2020 рік		Проект плану		Відхилення	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	абс., (±)	відн., %
1. Матеріальні витрати	1243,1	46,67	1429,32	47,39	186,22	14,98
2. Витрати на оплату праці	954,1	35,82	1069,55	35,46	115,45	12,1
3. Відрахування на соціальні заходи	209,9	7,88	235,3	7,8	25,4	12,1
4. Амортизація	174,3	6,54	199,7	6,62	25,4	14,57
5. Інші операційні витрати	82,3	3,09	82,3	2,73	–	–
Разом	2663,70	100	3016,17	100	352,47	13,23

На наступному етапі проведемо розрахунок планової величини прибутку та рентабельності.

Основні планові фінансові результати діяльності підприємства представимо в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Планування фінансових результатів діяльності підприємства

Показник	2020 рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1. Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2846,20	3272,55	426,35	14,98
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2663,70	3016,17	352,47	13,23
3. Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, коп.	93,59	92,17	-1,42	-1,52
4. Прибуток від реалізації продукції(товарів, робіт, послуг), тис. грн.	182,50	256,38	73,88	40,48
5. Рентабельність продукції, %	6,85	8,5	1,65	–
6. Чистий прибуток, тис.грн	149,65	210,23	60,58	40,48

Дані таблиці 3.8 свідчать про те, що за рахунок запланованих заходів прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшиться на 40,48% (73,88/ 182,5 · 100) та становитиме 256,38 тис. грн. (3272,55 – 3016,17).

Рентабельність продукції збільшиться на 1,65% (8,5 – 6,85) до 8,5% (256,38 / 3016,17 · 100). Чистий прибуток складе 210,23 тис. грн.

3.3. Оцінка економічної ефективності проектованих заходів

Впровадження у виробництво нової техніки, реконструкція виробництва, як правило, вимагають додаткових і, найбільше часто, значних витрат. Звідси виникає необхідність визначення економічної доцільності запропонованих техніко-організаційних рішень.

На першому етапі проведемо розрахунок окупності запланованих технічних заходів по впровадження у виробництво нового устаткування.

Алгоритм розрахунку строку окупності залежить від рівномірності розподілу прогнозованих доходів від упровадження запроектованих заходів. За умови, коли доход розподілений по роках рівномірно, то строк окупності розраховується розподілом одноразових витрат на обсяг річного доходу, який їм обумовлено. При одержанні дробового числа воно округляється в бік збільшення до найближчого цілого.

Строк окупності (Т) для цього випадку розраховується за формулою:

$$T = \frac{КВ}{П}, \qquad (3.1)$$

де КВ – капітальні вкладення, тис. грн.;

П – річний обсяг доходу від упровадження запроектованих заходів.

Т = 127 / 210,23 = 0,6 року.

Строк окупності введених основних засобів становить 0,6 року.

На наступному етапі проведемо оцінку ефективності запланованих заходів з використанням коефіцієнта ефективності (Ер).

$$Ер = \Delta П / КВ, \quad (3.2)$$

де ΔП – приріст прибутку, тис. грн.;

КВ – капітальні вкладення, тис. грн.

Ер = 60,58 / 127,0 = 0,48.

Далі необхідно порівняти отриманий коефіцієнт ефективності (Ер) з нормативним коефіцієнтом ефективності (Ен).

Нормативний коефіцієнт ефективності для даної галузі становить 15% або 0,15.

Отримуємо: Ер > Ен (0,48 > 0,15).

Тобто можна зробити висновок, що здійснення запланованих капітальних вкладень є доцільним.

ВИСНОВКИ

В магістерській роботі досліджено питання аналізу та покращення економічних показників діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс».

Основним напрямом діяльності ТОВ «Фінансовий системний інтегральний сервіс» є виробництво пакувальних матеріалів.

Проведений аналіз основних економічних показників діяльності підприємства показав, що в 2020 році підприємством було отримано виручки від реалізації продукції у сумі 2846,2 тис. грн., що на 434,4 тис. грн. або на 18,01% більше ніж в 2019 році.

Середньорічний темп приросту виручки від реалізації продукції за п'ять останніх років склав 11,36%.

Середньооблікова чисельність персоналу підприємства за аналізований період не змінилась та склала 21 особу. Найбільшу питому вагу в структурі персоналу як у минулому, так і у звітному році займають робітники (71,43%).

Спостерігається зростання середньорічного виробітку як одного працюючого, так і одного робітника.

Проведений аналіз використання трудових ресурсів підприємства показав, що наявні трудові ресурси на аналізованому підприємстві використовуються недостатньо повно, присутні цілодобові та внутрішньозмінним втрати робочого часу, які можуть слугувати резервом збільшення фонду робочого часу та підвищення виробітку робітників.

Спостерігається зростання фонду оплати праці працюючих та їх середньомісячної заробітної плати, скорочення зарплато місткості продукції.

Середньорічна вартість основних засобів за аналізований період збільшилась на 54,2 тис. грн. або на 5,34% та склала на кінець 2020 року 1069,75 тис. грн. Відзначимо, що основні засоби підприємства за аналізований період були оновлені на 10,71%, а інтенсивність їх вибуття

незначна та складає 4,41%. Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець 2020 року збільшився на 1,46% та склав 25,94%, відповідно придатність основних засобів скоротилась на 1,46% до 74,06%.

В звітному році спостерігається покращення показників використання основних засобів та забезпеченості виробництва основними засобами. Так фондовіддача збільшилась на 0,286 грн. або на 12,04% та склала 2,66 грн. Скорочення фондомісткості склало 0,045 грн. або 10,69%, однак скорочується рентабельність основних засобів на 0,74%. Зростання фондоозброєності та технічної озброєності праці робітників підприємства відбулося на 5,35% та 7,33% відповідно.

Результати аналізу оборотних коштів підприємства показали, що у звітному році спостерігається збільшення середніх залишків оборотних коштів аналізованого підприємства на 180,75 тис. грн. або 12,67% до 1607,3 тис. грн. При цьому оборотні кошти підприємства використовуються більш ефективно спостерігається збільшення коефіцієнта оборотності оборотних коштів та скорочення тривалості одного обороту.

Слід зазначити, що найбільшу питому вагу в структурі оборотних коштів аналізованого підприємства протягом останніх трьох років займає дебіторська заборгованість, що свідчить про значну залежність підприємства від фінансового стану партнерів. У разі погіршення фінансової діяльності дебіторів може відбутися значне зростання невиправданої дебіторської заборгованості, а, отже, і нестабільність фінансового стану підприємства.

В 2020 році в порівнянні з 2019 роком відбулося збільшення зальної величини матеріальних затрат на 264,6 тис. грн. або 27,04%, спостерігається зростання матеріалоємності продукції на 3,11 коп. або 7,67% та скорочення матеріаловіддачі на 6,91%.

Витрати на виробництво та реалізацію продукції у 2020 році склали 2663,7 тис. грн., тобто збільшились у порівнянні з 2019 роком на 432,7 тис. грн.

Найбільшу частку у структурі витрат займають матеріальні витрати – 43,86% у минулому – 2019 році, та 46,67% – у звітному 2020 році.

За аналізований період спостерігається збільшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції на 1,09 коп. до 93,59 коп.

Фінансові результати діяльності підприємства за аналізований період наступні: прибуток від реалізації продукції збільшився на 1,7 тис. грн. або на 0,94% та склав 182,5 тис. грн., рентабельність продукції скоротилась на 1,25% та склала 6,85%, чистий прибуток підприємства збільшився на 1,39 тис. грн. або на 0,94% та склав 149,65 тис. грн.

За результатами проведеного аналізу економічних показників діяльності підприємства була запропонована низка заходів, направлена на їх покращення:

по використанню виявлених резервів;

розширенню ринків збуту продукції;

прискоренню збуту і реалізації продукції;

розширенню асортименту продукції;

скороченню браку продукції;

Розширення асортименту продукції, що випускається підприємством планується за рахунок випуску трьох нових видів скотчу: морозостійкого акрилового, алюмінієвого та армованого. Скорочення браку продукції планується досягти за рахунок змін в технологічному устаткуванні, а саме встановлення міні-верстату для перемотування бракованих роликів із скотчем, а також для перевірки натягнення і довжини намотування.

Заплановані заходи дозволили збільшити на наступний рік виручку від реалізації продукції на 426,35 тис. грн. або на 17,68% до 3272,55 тис. грн.

За результатами проведеного планування основних економічних показників діяльності підприємства слід відзначити, що в дипломній роботі планується збільшення середньорічної продуктивності праці працюючих та робітників на 14,98%, зростання середньогодинної продуктивності праці одного робітника на 8,84% та зростання фонду робочого часу на 5,64%.

Збільшення продуктивності праці робітників планується досягни за рахунок скорочення цілодобових та внутрішньозмінних простоїв та збільшення середньогодинного виробітку одного робітника.

Загальна вартість капітальних вкладень на придбання верстату з урахуванням витрат на транспортування та монтаж становить 127000 грн. Основні засоби підприємства планується оновити на 10,3%, а їх активну частину на 15,18%.

Планове збільшення середньорічної вартості основних засобів становить 99,95 тис. грн. або 9,34%, а середньорічної вартості активної частини основних засобів – 98,9 тис. грн. або 14,67%. Фондовіддача основних засобів збільшиться згідно з проектом плану на 5,26% та становитиме 2,8 грн., а їх активної частини на 0,24% до 4,23 грн.

Фондоозброєність праці робітників планується збільшити на 6,66%, а технічну озброєність на 6,59%.

В наступному році планується отримати прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в сумі 256,38 тис. грн., тобто планується його збільшення на 40,48%, при цьому рентабельність продукції збільшиться на 1,65% та становитиме 8,5%. Чистий прибуток складе 210,23 тис. грн.

Строк окупності запланованих інвестицій становить приблизно півроку, а коефіцієнт ефективності 0,48, що вище нормативної величини (0,15) та свідчить про доцільність запропонованих капітальних вкладень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва Г. І., Економічний аналіз: навч.-метод. посіб./ Г. І. Андрєєва; – К.: Знання, 2008. – 263 с.

2. Антонюк О. П., Ступницька Т. М., Купріна Н. М., Економічний аналіз (практикум): Навчальний посібник / О. П. Антонюк, Т. М. Ступницька, Н. М. Купріна. – Львів: «Магнолія 2006», 2012. – 320 с.

3. Баканов М. И., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа: учебник. / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет – [4-е изд.]. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 416 с.

4. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навч. посібник./ І. М. Бойчик. – К.: Атіка, 2004. – 480 с.

5. Виханский О. С. Менеджмент: учебник / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – 3-е изд. – М.: Зкономист, 2003. – 528 с.

6. Господарський кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 436-IV з подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.

7. Глазунова Е. З., Формирование системы показателей оценки экономической эффективности реальных инвестиций / Е. З. Глазунова // Российское предпринимательство. – 2020. – № 6 Вып. 1 (185). – С.37-42.

8. Грузинов В. П. Экономика предприятия: учеб. пособие. / В. П. Грузинов, В. Д. Грибов – [2-е изд.]. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 208 с.

9. Економіка виробничого підприємства: Навчальний посібник / За ред. І. М. Петровича. – К.: Знання, 2001. – 405 с.

10. Економіка підприємства: підручник / Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, Г. М. Захарчин [та ін.]; за заг. ред. Й. М. Петровича. – [2-е вид.], випр. – Л. : Магнолія, 2007. – 580 с.

11. Економіка підприємств: Навчальний посібник / Ред. П. С. Харів. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 500 с.

12. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.

13. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: Навчальний посібник / Т. Д. Костенко, Є. О. Підгора, В. С. Рижиков та ін.; М-во освіти і науки України, ДДМА. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 398 с.

14. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.

15. Завадський Й. С. Менеджмент: у 3 т. / Й. С. Завадський. – [3-е вид.], доп. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001. – 542 с.

16. Захарченко В. І., Економічний аналіз процесів ринкової трансформації багатостадійних промислово-територіальних систем / В. І. Захарченко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №6. – С.3-11.

17. Зайцев Н. Л. Экономика промышленного предприятия / Н. Л. Зайцев. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 336 с.

18. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

19. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: Навч. посіб. / В. М. Івахненко. – К.: Знання-Прес, 2000. – 207 с.

20. Івахненко В. М, Горбанюк М. І., Льовачкін В. С. Економічний аналіз: Навч.посібн. – К.: КМЕІ, 1999. – 176 с.

21. Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г., Економічний аналіз: Підручник /за ред проф. А. Г. Загороднього, 3-тє видання, перероб.і доп. – К.: Знання, 2008. – 487 с. – С.15–17.

22. Ковалев В. В., Волкова О. Н. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М.: ПБОЮЛ Гриженко Е. М., 2000. – 424 с.

23. Кулинич О. І. Економетрія. Навч. посібник. / О. І. Кулинич. – Хм.: Вид-во «Поділля», 1997. – 115 с.

24. Кулішов В. В. Економіка підприємства: теорія і практика: Навчальний посібник. / В. В. Кулішов. – К.: Ніка-Центр, 2002. – 216 с.

25. Курганов В. М. Современный менеджмент. Теория и практика управления / В. М. Курганов. – М., 2004. – 182 с.

26. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія / Л. А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.

27. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 580 с.

28. Маркіна І. А. Методологічні питання ефективності управління // Фінанси України. – 2000. – № 6. – С. 24-32.

29. Мейер, Маршал В. Оценка эффективности бизнеса: Пер. с англ. А. О. Корсунский. – М.: ООО «Вершина», 2004. – 272 с.

30. Мескон М. Основы менеджмента: пер. с англ. / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 2000. – 704 с.

31. Мец В. О. Економічний аналіз фінансовий результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. / В. О. Мец. – К.: Вища шк., 2003. – 278 с.

32. Мних Є. В., Сучасний економічний аналіз: питання методології та організації / Є. В. Мних // Бухгалтерський облік та аудит. – 2006. –№1. – С.55-61.

33. Мних Є. В., Економічний аналіз: підручник / Є. В. Мних. – К.: Знання, 2020. – 630 с.

34. Немцев В. Н. Экономический анализ эффективности промышленного предприятия: учеб. пособие. / В. Н. Немцев. – [2-е изд.]. – Магнитогорск: МГТУ, 2004. – 208 с.

35. Організація і планування на підприємстві: Навч. посіб. / Семенов Г. А., Станчевский В. К., Панкова М. О., Семенов А. Г., Гребінець К. М. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 528 с.

36. Орлов П. А. Экономика предприятия: Учеб. пособие. / П. А. Орлов. – Х.: РИО ХГЭУ, 2000. – 401 с.

37. Осипов В. І. Економіка підприємства: Підручник. / В. І. Осипов. – О.: Маяк, 2005. – 724 с.

38. Падерин И. Д. Научные и практические аспекты повышения экономической эффективности современного предприятия // Вісник Академії економічних наук України. – 2003. – №1. – С. 89–95.

39. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: Підручник. / С. Ф. Покропивний. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.

40. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник. / П. Я. Попович – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 454с.

41. Савицька Г. В., Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник / Г. В. Савицька. – 3–тє вид., виправл. і доп.. – К.: Знання, 2007. – 668 с. – (Вища освіта XXI століття).

42. Салига С. Я. Інформаційне забезпечення управлінських рішень на підприємствах: монографія / С. Я. Салига, В. В. Фатюха. – Запоріжжя: ГУ ЗІДМУ, 2007. – 152 с.

43. Семенов А. Г. Розвиток стратегічного управління в акціонерних товариствах: монографія / А. Г. Семенов. – Запоріжжя: ГУ ЗІДМУ, 2007. – 520 с.

44. Семенов Г. А., Гребвнець К. М. Організація і планування на підприємстві: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 528 с.

45. Семенов Г. А. Организация и планирование хозяйственной деятельности предприятия: монографія / Г. А. Семенов, А. Г. Семенов. – Запорожье: ЗГИА, 2001. – 174 с.

46. Сенютина А. Б., Формирование системы сбалансированных показателей оценки деятельности предприятий / А. Б. Сенютина. – М.: МГГУ, 2005. –№3. – С.35-39.

47. Тарасенко Н. В., Економічний аналіз. Навчальний посібник / Н. В. Тарасенко. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 344 с. – С.28.

48. Тейлор Ф. У. Менеджмент: пер. с англ. / Ф. У. Тейлор, А. И. Зак; [науч. ред. и предисл. Е.А. Кочерина]. – М., 1992. – 137 с.

49. Тейлор Ф. У. Принципы научного менеджмента / Ф. У. Тейлор; [пер. с англ. А. И. Зака ; под ред. и с предисл. Е. А. Кочерина]. – М., 1991. – 104 с.

50. Теоретичні засади оцінки економічної ефективності господарської діяльності підприємств / С. Я. Салига, К. С. Салига, Л. І. Кирилова, О. В. Скачкова. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2007. – 56 с.

51. Теорія і практика управління персоналом: навч.-метод. посіб. / Г. В. Щокін. – К. : МАУП, 1998. – 256 с.

52. Титов В.И. Экономика предприятия: учебник / В. И. Титов. – М.: Эксмо, 2008. – 416 с.

53. Фатхутдинов Р. А. Организация производства: Учебник. / Р. А. Фатхутдинов. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 672 с.

54. Фінанси підприємств: підручник / [керівник авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін]. – 3-тє вид., переробл. та доповн. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.

55. Череп А. Економічний аналіз: Навчальний посібник/ Алла Череп; М-во освіти і науки України, ЗНТУ. – К.: Кондор, 2005. – 159 с.

56. Швиданенко Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія / Г. О. Швиданенко, О. І. Олексюк. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 192 с.

57. Экономика предприятия: учеб. пособие / [В. П. Волков, А. И. Ильин, В. И. Станкевич и др.]; под общ. ред. А. И. Ильина, В. П. Волкова. – М.: Новое знание, 2003. – 677 с.